

I 1915 knyttet den haitiske forfatteren og journalisten Edmond Laforest den franske ordboka Larousse rundt halsen og hoppet fra en bro – og druknet. På denne måten dramatiserte han med egen innsats den druknende vekten av et standardspråk (Kramsch, 2003: 65, 76).

Forord

Først og fremst skal veileder Brit Mæhlum ha en stor takk. Å skrive masteroppgaven i en annen by enn studiestedet, er ikke alltid like enkelt. Din genuine interesse og evne til oppmuntring (også over telefon) har likevel gjort masterprosessen til en god, lærerik og spennende opplevelse. Jeg setter også pris på din tilgjengelighet og dine grundige og gode tilbakemeldinger på utkastene mine.

Uten de fire informantene mine i NRK, kunne ikke denne masteroppgaven blitt skrevet. Tusen takk for åpenheten dere viste meg, de interessante samtaler vi hadde og for den nye innsikten dere har gitt meg.

Alle mine gode, smarte og morsomme studievenner skal også ha en stor takk – jeg har savnet å ha dere rundt meg det siste året. Dere har sørget for at studietiden min i Trondheim (og København) ble så fin som den ble. Takk til alle som har latt meg sove på sofaer og i senger de gangene jeg har vært i byen. En spesiell takk går selvfølgelig til Malin, som har holdt ut med meg siden dag én i fadderuken. Ikke bare har du vært en fantastisk studiepartner (fasit, orakel, ordbok, korrekturleser, rådgiver etc. etc.) – du har også vært min aller beste venn gjennom studietiden. Heldigvis sier det ikke stopp her.

Tusen takk til far og mor og resten av familien for all hjelp. Å pusse opp et hus *og* jobbe som norsklærer, samtidig som man skriver master, er et prosjekt i seg selv. Det hadde ikke gått uten dere. Og takk til Procon Stavanger for lån av stort og fint kontor, herlige kollegaer, lunsj og gratis (?) utskrift. Elevene mine og kollegaer ved Wang Toppidrett skal også ha en stor takk for forståelse, tilrettelegging og heiarop underveis. Til slutt fortjener verdens beste samboer, Petter, en stor takk. Takk for at du har holdt ut med meg når det eneste jeg har snakket om er NRK og aksentpreget norsk. Du er min favoritt!

Trondheim og Stavanger, mai 2018

Karen Brimsø Birkeland

Innholdsfortegnelse

1 Introduksjon.....	1
1.1 Problemstilling og avgrensning.....	1
1.2 Oppgavens struktur	3
1.3 Begrepsavklaringer	3
2 NRK.....	5
2.1 Om NRK – <i>fra</i> hele Norge <i>til</i> hele Norge.....	5
2.1.2 Slik er NRK organisert.....	6
2.2 Språket i NRK	7
2.2.1 Hvem har ansvar for språket?.....	9
2.3 NRK som språklig holdningspåvirker og normsender.....	10
3 Teoretiske og forskningsmessige rammer	13
3.1 Aksentpreget norsk.....	13
3.2 Språklig prestisjehierarki	14
3.3 Holdninger og krav til aksentpreget norsk	14
3.4 Språk i (eter)media	18
4 Metodisk tilnærming	21
4.1 Kasusstudien	21
4.1.1 Det kvalitative forskningsintervjuet.....	22
4.2 Forskningsprosessen i NRK	24
4.2.1 Valg av informanter	24
4.2.2 Utforming og gjennomføring av intervjuene.....	25
4.2.3 Transkriberingen	26
4.2.4 Supplerende kilder og research	27
4.3 Mulige begrensninger	27
5 Funn og analyse.....	29
5.1 En grundigere presentasjon av informantene	30
Ingvild Bryn	30
Marianne Mikkelsen	31
Leo Ajkic	32
Shemsi Bunjaku	32
5.2 Hvordan forstår NRK «uttale farget av andre språk»?	33
5.3 I hvilken grad følger NRK opp punkt 2.5 i språkreglene?	35
5.4 Hva er «god nok norsk» for NRK?	38
5.4.1 Tydelighet.....	38
5.4.2 «Slipstvang» på språket	41
5.4.3 «Det beste er jo hvis vi får sånne som Rima Iraki, som jo er fra Libanon, men som snakker perfekt norsk».....	45
5.4.4 «Det skal jo ikke bare være korrekt norsk, det skal jo helst være ekstra god norsk»	47
5.5 Hvorfor bør også aksentpreget norsk være representert «på lufta» i NRK?	49

5.5.1 «Vi må kunne identifisere oss, ellers er vi ikke interessert»	49
5.5.2 NRKs normative makt	52
6 Avslutning	55
Litteraturliste	57
Oppgavens relevans for virket som lektor.....	61
Vedlegg	
Vedlegg 1: Språkregler i NRK	
Vedlegg 2: Intervjuguide Ingvild Bryn	
Vedlegg 3: Intervjuguide Marianne Mikkelsen	
Vedlegg 4: Intervjuguide Leo Ajkic	
Vedlegg 5: Intervjuguide Shemsi Bunjaku	
Vedlegg 6: Samtykkeskjema	
Sammendrag	

1 Introduksjon

«2.5 NRK skal avspeile mangfoldet i det norske språket, også når det gjelder dialektbruk og uttale farget av andre språk» (NRK, 2007).

I 2007 endret NRK sine rigide og strenge språkregler i en mer liberal retning. Som sitatet ovenfor viser, åpnet den offentlige allmennkringkasteren da for at «uttale farget av andre språk», eller aksentpreget norsk, også skulle slippe til i kanalens verbalsendinger i radio og fjernsyn. Vi har gått fra å være et relativt homogent sammensatt samfunn hva gjelder etnisitet, kultur og språk, til i dag å være et flerkulturelt samfunn med et mangfold av identiteter. NRK er forpliktet til å speile det norske samfunnet – både innad og utad – og mange vil kanskje si at en endring i språkreglene samt krav til en flerkulturell arbeidsplass var på tide. Likevel ser vi at kulturell diversitet splitter allmennkringkasteroppdraget i to – spesielt på det språklige plan. På den ene siden skal NRK representere «det gode og korrekte språket», mens rikskringkastingen på den andre siden skal avspeile det språkmangfoldet som faktisk eksisterer i landet. Hvilke utfordringer kan dette skape for de språklige og redaksjonelle valgene NRK må gjøre?

Etter at språkreglene ble revidert i 2007, utførte språkprofessor Lars Anders Kulbrandstad ved Høgskolen i Innlandet, på oppdrag fra NRK og Språkrådet, en undersøkelse om holdninger til dialekt og aksentpreget norsk i etermedia. Resultatene tyder på at nordmenn virker å ha en positiv holdning til at programledere snakker med utenlandsk aksent (Kulbrandstad, 2009: 76). Brynjulf Handgaard, tidligere leder i NRKs språkstyre, uttalte også at NRKs mål med endringene i språkreglene var å i større grad speile samfunnet og åpne opp for økt språklig toleranse. Han presiserte at «Nå står det jo i språkreglene at vi åpner opp for uttale farget av andre språk, og da må det vektlegges i de redaksjonelle prioriteringene og ansettelsene» (Lønnebotn, 2011: 79). Når rikskringkastingen både kan støtte seg til egen språkregel og virker å ha publikum på sin side, kunne en tenke at det skulle ha resultert i flere NRK-ansatte med utenlandsk bakgrunn og en aksentpreget uttale. Men er det slik i praksis?

1.1 Problemstilling og avgrensning

Én ting er nemlig å åpne opp for aksentpreget norsk i media, noe annet er å la programledere, reportere og nyhetsankere snakke med utenlandsk aksent på lufta. Mitt valg av tema for denne masteroppgaven har sitt utspring nettopp her; jeg er nysgjerrig på hvordan NRK forholder seg

til aksentpreget norsk i praksis. For å finne ut av dette har jeg valgt å gjennomføre en kasusstudie av organisasjonen. Basert på fire dybdeintervjuer med ansatte i NRK, samt det Andersen (2013) kaller for «gravende journalistikk», ønsker jeg å belyse og drøfte oppgavens problemstilling, som kan formuleres slik:

Hvordan forholder NRK seg til aksentpreget norsk i praksis?

I et forsøk på å nærme meg problemstillingen tar jeg utgangspunkt i fire følgende forskningsspørsmål:

- (1) Hvordan forstår NRK «uttale farget av andre språk»?
- (2) I hvilken grad følger NRK opp punkt 2.5 i språkreglene?
- (3) Hva er «god nok norsk» for NRK?
- (4) Hvorfor bør også aksentpreget norsk være representert «på lufta» i NRK?

Jeg ønsker altså å se nærmere på hvordan NRK forstår og følger opp egen språkregel punkt 2.5, hva som virker å være «god nok norsk» for NRK, samt å se på hvorfor aksentpreget norsk bør være representert i kanalens verbalinnslag. Forholdet mellom standardtalemål og ikke-standardtalemål er avgjørende for hvordan NRK forholder seg til aksentpreget norsk. Som en del av forskningsspørsmål tre og fire vil jeg derfor drøfte standardspråkets sentrale posisjon i NRK, samt hvilken makt NRK har som språklig normsender og holdningsskaper.

Til slutt må det understrekes at jeg i det følgende tar utgangspunkt i NRK-ansatte som opptrer i kanalens verbalinnslag, det være seg programledere, reportere, journalister, kanalverter og lignende. Jeg ser også på de redaksjonelle valgene NRK gjør, samt hvem som gjør disse. Skuespillere i filmer og serier går med andre ord ikke innunder oppgavens mål og rammer.

Det er både spennende og viktig å bevege seg inn i en språkpolitisk debatt som omhandler temaene NRK og aksentpreget norsk. Spennende fordi jeg på forhånd ikke visste hvilke svar jeg kom til å få, og viktig fordi Norges offentlige rikskringkaster har et særstilt språkpolitisk mandat som skal fremme demokrati og speile mangfoldet i samfunnet og videre styrke både norsk språk, identitet og kultur (jf. NRKs vedtekter, se kapittel 2.1).

1.2 Oppgavens struktur

I oppgavens kapittel 1 har jeg allerede introdusert bakgrunn for tema og problemstilling. Jeg vil også presisere hva jeg legger i de mest sentrale begrepene i oppgaven. I kapittel 2 følger en presentasjon av NRK. Jeg anser dette kapittelet som viktig – ikke minst som relevant bakgrunnsstoff for drøftingen i analysedelen. I dette kapittelet legger jeg også frem teori vedrørende etermedienes språklige makt. Oppgaven har ikke et eget teorikapittel, jeg velger heller å trekke inn relevant teori og tidligere forskning om hverandre i kapittel 3. Her blir temaene aksentpreget norsk, språkholdninger og språklig prestisjehierarki en overordna tematikk. Kapittelet om NRK ses forøvrig også som en del av det grunnleggende teoretiske fundamentet. I kapittel 4 vil jeg legge frem og begrunne mine metodiske valg. Her har jeg også en beskrivelse av selve forskningsprosessen, det vil si innsamling av data, i NRK. Presentasjon av funn og analyse av materiale opp mot relevant teori følger i kapittel 5. Her danner de fire forskningsspørsmålene mine presentert i kapittel 1.1 de strukturelle rammene. Til slutt vil jeg kort runde av oppgaven med noen refleksjoner, oppsummeringer og mulige konklusjoner i det avsluttende kapittel 6.

1.3 Begrepsavklaringer

Jeg har allerede nevnt en del begreper som ikke er opplagte. Før jeg forsetter, blir det altså viktig å understreke hvordan jeg bruker og forstår gjennomgående begrep i oppgaven. *Aksentpreget norsk, uttale farget av andre språk* og *norsk snakket med utenlandsk aksent* brukes om hverandre og vil i denne oppgaven ha samme betydning. Snakker man aksentpreget norsk skinner det igjennom at personen ikke har norsk som sitt morsmål – du hører rett og slett at uttalen er farget av et annet språk (Kulbrandstad, 2015: 247). Det kan være viktig å påpeke at en aksent kan variere i grad og i variant. Man kan ha mye og lite aksent, og man kan snakke norsk med både amerikansk, polsk, tyrkisk etc. aksent. Jeg vil komme med en grundigere forklaring av aksentbegrepet i kapittel 3.1. Begrepene *første-* og *andrespråk* trenger også en utdyping. Med *førstespråk* mener jeg her en persons muntlige, og eventuelt skriftlige, hovedspråk. Den samme beskrivelsen vil også ligge i *morsmålbegrepet*. Et *andrespråk* brukes derimot oftest om et språk som en person ikke har som sitt førstespråk, men som en lærer seg eller har lært seg i et miljø der det er i allmenn bruk som dagligspråket (Engen og Kulbrandstad, 2012: 27). Et eksempel kan være hvis en 17 år gammel jente fra Syria flykter til Norge og lærer seg norsk som sitt andrespråk.

Begrepene *normert bokmål* og *normert nynorsk* er også gjennomgående i oppgaven. Disse forstås som uttale som er grammatisk korrekt og ligger nær skriftspråket (Språkrådet, 2016). Videre står begrepet *standardtalemål* sentralt, og ifølge Brit Mæhlum (2007) er et standardtalemål talemål som fungerer som normideal for et større språksamfunn og som baserer seg på skriftspråket. I Norge oppfattes nok ofte et bokmålsnært talemål som standardtalemålet. Her er det ikke nødvendigvis bare snakk om talemål som har østnorske talemålstrekk – også trøndersk, nordnorsk og sørlandsk talemål vil kunne kvalifisere til betegnelsen «standardisert», dersom språket er bokmålsnært (Mæhlum, 2007: 38, 45, 47). Jeg vil komme tilbake til dette begrepet i kap. 3.2. I NRK fungerer nynorsk som et standardtalemål på lik linje med bokmål, da de to står likestilt. Dette gjelder også i min oppgave. Jeg refererer ofte til «normert bokmål og nynorsk», men kan også benytte meg av «standardtalemålene» eller «et standardisert talemål» gjennom oppgaven, da begrepsformuleringene hentyder det samme.

I beskrivelsen av begrepene *flerkulturell* og *innvandrere*, benytter jeg meg av NRKs flerkulturelle ordliste. Å være flerkulturell vil si at man har en bakgrunn fra flere kulturer. Barn av innvandrere og flyktninger er eksempler her. Et samfunn kan også være flerkulturelt. Videre forstår jeg innvandrere som en person født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre (NRK, 2014: 2-4). Det er viktig å understreke at det vil være minst like stor variasjon *innenfor* de nevnte gruppene som for majoriteten og ‘*de flerkulturelle*’ og ‘*innvandrerne*’. Her vil jeg for ordens skyld vise til Gunn Bjørnsens (2009) forklaring på de to begrepene:

Begrepet «flerkultur» er ikke uproblematisk, uansett i hvilken sammenheng det forekommer. «Flerkulturell bakgrunn» er en lite meningsbærende kategori, som lett kan bidra til å forenkle virkeligheten til å bestå av dem med og uten slik bakgrunn – altså, velkjente, «oss» og «dem», «vi» og «de andre» (Bjørnsen og Smistrup 2003). Det vil være minst like store variasjoner *innenfor* gruppen (som knapt kan kalles en gruppe) som *mellom* «de flerkulturelle» og «majoriteten». Sekkebetegnelsen inkluderer både helnorske etterkommere, førstegenerasjons innvandrere og nyankomne asylsøkere, norskpakistanere, polakker, kongolesere og romanifolk. Ibland inkluderer sågar adopterte med mørk hudfarge [...] De er individer, hele og sammensatte mennesker, som ser på TV og lytter til radio, uansett bakgrunn (Bjørnsen, 2009: 7).

I vår tid er det likevel nyttig og kanskje nødvendig å operere med et pragmatisk flerkulturbegrep. I denne oppgaven blir altså begrepene *flerkulturell* og *innvandrere* brukt med svært vide betydninger (ibid.: 7)

2 NRK

Dette kapittelet er viet til presentasjon av Norsk rikskringkasting AS, heretter omtalt som NRK. For å kunne drøfte oppgavens problemstillinger, blir det nødvendig med innsikt i NRKs samfunnsoppdrag, organisasjonsstruktur, lover og regler som følger det å være offentlig allmennkringkaster, språklig praksis samt NRKs særstilte posisjon som språklig holdningspåvirker. Sammen med kapittel 3, Teoretiske og forskningsmessige rammer, ses også dette kapittelet som en del av det grunnleggende teoretiske fundament. Opplysningene som presenteres, kommer i hovedsak fra NRKs egen hjemmeside, men jeg supplerer også med annen teori der jeg finner det relevant.

2.1 Om NRK – *fra hele Norge til hele Norge*

I Norge har vi fire allmennkringkastere: NRK, TV2, P4 og Radio Norge. På bakgrunn av søknad er både TV2, P4 og Radio Norge blitt tildelt konsesjoner av Kulturdepartementet og har derav tatt på seg et sett med programforpliktelser. De kommersielle allmennkringkasterne driver reklamefinansiert riksdekkende kringkasting, som betyr at de kan drive sin virksomhet gjennom salg av reklameplass i sine sendinger. NRK har ikke konsensus på samme måte som de private aktørene, da organisasjonen er offentlig eid og organisert som en lisensfinansiert allmennkringkaster. I dette legges det at NRK får sine inntekter fra en særskatt, kringkastingsavgift eller lisens, som NRK har lov til å kreve inn fra alle i landet som eier et fjernsynsapparat. Dette gir NRK en årlig omsetning på 5,7 milliarder kroner (NRK, 2018a).

Selve begrunnelsen for en offentlig finansiert kringkasting er å ivareta og styrke demokratiet, styrke norsk språk, identitet og kultur og være allment tilgjengelig. NRKs programtilbud skal videre være relevant for alle og speile det mangfoldet som finnes i befolkningen (NRK, 2018a). For å sikre dette har NRK et sett med lover og regler de må forholde seg til. På lik linje med Kristin Tunlis (1983) beskrivelse av organisasjonen, må vi også i 2018 kunne se NRKs bestemmelser som et uttrykk for at myndighetene og NRKs politikk er identiske og at «NRK mer eller mindre er et talerør for den statlige politikken» (Tunli, 1983: 17). Både NRK-plakaten, NRKs vedtekter, Kringkastingsloven, Åndsverkloven, Offentlighetsloven, Lov om offentlige anskaffelser og pressens egne etiske regler er alle med på å sette rammene for NRKs virksomhet (NRK, 2018d). Da NRK-plakaten og NRKs vedtekter er definert med utgangspunkt i de nevnte lovene og reglene, velger jeg her å konsentrere meg om disse to.

Vedtektene er delt inn i tre deler: del I tar for seg organisatoriske bestemmelser i rikskringkastingen, del II er NRK-plakaten i sin helhet og del III er utfyllende bestemmelser til NRK-plakaten. I alt består vedtektene, her inkludert NRK-plakaten, av 51 paragrafer som samlet gir et uttrykk for NRKs samfunnsoppdrag (NRK, 2018*e*). Jeg anser flere av paragrafene som relevante for oppgaven min. Selv om ingen av dem omhandler begrepet aksentpreget norsk spesielt, er generelle bestemmelser om språk og kulturelt mangfold gjennomgående. I §16, §31 og §41 ser vi eksempler på dette:

§ 16 NRK skal styrke det norske og de samiske språkene, og styrke norsk og samisk identitet og kultur. En stor andel av tilbudet skal ha norsk forankring og speile det kulturelle mangfoldet i folket. NRK skal ha daglige sendinger for den samiske befolkningen. NRK skal ha programmer for nasjonale og språklige minoriteter. NRK skal formidle innhold fra Norden og bidra til kunnskap om nordiske samfunnsforhold, kultur og språk.

§ 31 NRK skal formidle kunnskap om ulike grupper og om mangfoldet i det norske samfunnet. NRK skal skape arenaer for debatt og informasjon om Norge som et flerkulturelt samfunn.

§ 41 NRK skal tilby nyheter, aktualiteter og kulturstoff for både smale og brede grupper, herunder egne kulturprogrammer. Tilbudet skal gjenspeile det mangfoldet som finnes i befolkningen (NRK, 2018*e*).

Det presiseres altså at NRK skal speile det kulturelle mangfoldet i det norske samfunnet og ha programmer for både nasjonale og språklige minoriteter. Videre skal NRK formidle kunnskap om det mangfoldet som eksisterer i Norge samt skape arenaer for debatt og informasjon om Norge som et flerkulturelt samfunn. Både smale og brede grupper i samfunnet skal tilbys nyheter, aktualiteter og kulturstoff som treffer dem (NRK, 2018*e*).

2.1.2 Slik er NRK organisert

Det kan være hensiktsmessig med en kort oversikt over organisasjonsstrukturen og ansvarsfordelingen i NRK, både med henblikk på å avklare forholdet til myndighetene og for å gi et inntrykk av de interne organenes innbyrdes relasjoner.

I dag er NRK organisert som et aksjeselskap hvor staten eier alle aksjene og eierskapet utøves av Kulturdepartementet (NRK, 2018*a*). Departementet ved statsråden er NRKs generalforsamling, og har som ansvar å utnevne NRKs styre, som igjen avgjør hvem som skal være kringkastingssjef. Thor Gjermund Eriksen innehar i dag denne stillingen (NRK, 2018*b*). Det er Stortinget og departementet som setter rammene for NRKs virksomhet gjennom Lov om

kringkasting, vedtektene til NRK og NRK-plakaten (NRK, 2018c). Som nevnt er vedtektene og NRK-plakaten avgjørende for NRK innad, men også for organisasjonen utad.

Riksringkastingen er inndelt i ni divisjoner som hver har sitt ansvarsområde. I kasusstudien tar jeg for meg NRK som én enhet, men de programskapende divisjonene Nyhetsdivisjonen, Marienlystdivisjonen og Distriktsdivisjonen, vil være mer relevante enn de andre. Dette er fordi jeg fokuserer på kanalens verbalinnslag og ansatte «på lufta». Nyhetsdivisjonen er ansvarlig for nyheter på fjernsyn, i radio og på nett. Marienlystdivisjonen er NRKs største og har ansvar for all innholdsproduksjon på Marienlyst. Dette favner både kultur, barn, ung, sport, drama og underholdning. Distriktsdivisjonen holder til på Tyholt i Trondheim og har ansvar for all produksjon som ikke er på Marienlyst. Divisjonen er organisert i fem regioner og 15 distriktskontorer som sammen produserer innhold for lokale radio- og fjernsynssendinger samt nett. (NRK, 2018b).

Selv om divisjonene på et overordnet plan følger de samme lover og regler, vil det også være store forskjeller mellom de ulike divisjonene og for dem som jobber i dem. Dette gjelder kanskje spesielt for de språklige kravene som stilles.

2.2 Språket i NRK

NRK har et særskilt ansvar for å styrke norsk språk. Helt siden starten har NRK vært en av de viktigste talespråklige normsetterne i landet (NRK, 2015: 1), og med dette følger også forpliktelser. Som en del av organisasjonens interne retningslinjer og regler finner vi NRKs språkregler. Reglene er nedsatt av NRKs interne språkstyre og kringkastingssjefen, og har med jevne mellomrom gjennomgått revideringer i tråd med samfunnsutviklingen og den språkpolitikken og -ideologien NRK har hatt som mål å leve opp til og fremme. Sist revidering ble gjort i 2007 av daværende kringkastingssjef Hans-Tore Bjerkaas og sittende språkstyre, og blir den utgaven som danner bakgrunn for og rammene rundt min masteroppgave. På tross av at oppgaven retter seg direkte mot ett av punktene i språkreglene, vil jeg i det kommende se på språkreglene i sin helhet. Nedenfor vises et utvalg av disse (se vedlegg 1 for full oversikt):

1.1 I nyhetssendinger og programinformasjon skal programledere og annonsører bruke offisielt bokmål eller nynorsk. Redaktørene kan gjøre unntak dersom det ikke er i strid med reglene og retningslinjene nedenfor.

1.2 I andre sendinger og i nyhetsinnslag (reportasjer, rapporter, kommentarer, intervjuer osv.) kan dialekt brukes, også i riksdekkende sendinger, dersom det ikke er i strid med reglene og retningslinjene nedenfor.

1.5 NRK skal følge reglene for offisiell rettskriving. Redaktørene kan gjøre unntak dersom særlige sjangerkrav gjør det hensiktsmessig.

2.1 Språket skal være tydelig med naturlig betoning og muntlig setningsbygning.

2.2 Medarbeiderne bør være konsekvente i bruken av ord- og bøyningsformer innenfor det enkelte innslag eller program.

2.4 Norske ord og uttrykk skal velges i størst mulig grad.

2.5 NRK skal avspeile mangfoldet i det norske språket, også når det gjelder dialektbruk og uttale farget av andre språk (NRK, 2007).

Dagens språkregler er delt inn i fire avsnitt: Regler (som *skal* etterleves), Retningslinjer (mål/idealer NRK skal arbeide mot), Råd (veiledning/huskeliste om hvordan NRK kan arbeide for å følge opp retningslinjene) og Ansvar (legger det språklige ansvaret på redaktørene) – alle med formål å sikre at språket i NRKs verbalinnslag i radio og fjernsyn skal være tydelig, forståelig og konsekvent. Sammenligner vi reglene med den forrige revideringen gjort i 2002, kan vi se at både formuleringer og krav er kortet ned, spisset og muligens forenklet. Mer fokus på mangfold og naturlig talemål og mindre på standardisert språkbruk tyder på en klar oppmykning i reglene sammenlignet med 2002 (NRK, 2007, Heli, 2011: 94-95). Selv om språkreglene skal gjelde for NRK generelt, varierer det i stor grad hvordan den enkelte divisjon håndhever reglene i praksis. Nyhetsavdelingen vil eksempelvis måtte forholde seg mer rigid til reglene enn *Nitimen* på P1 og NRK Super.

I nyhetssendinger og programinformasjon er regelen at programledere og annonsører skal tilstrebe å snakke normert bokmål eller nynorsk. Unntak kan gjøres, men redaktøren i divisjonen eller språksjefen i NRK skal i et slikt tilfelle gjøre en konkret vurdering før personen eventuelt får dispensasjon fra normeringskravet. Her ses det blant annet på om den ansatte har en gjennomført og konsekvent dialektbruk, og om språket er tydelig og lett å forstå (NRK, 2015: 6). Nyhetsanker Ingvild Stenvold er et godt eksempel på at dialekt godtas i nyhetsdivisjonen. I 2009 søkte hun om å få snakke sin egen dialekt fra Finnfjordbotn på *Dagsrevyen*, og fikk, som den første nyhetsankeren i NRK, lov til dette (intervju med Bryn, 24.10.17¹).

Når det gjelder det talte språk i NRK generelt, er retningslinjene at språket skal være tydelig, med «naturlig trykkplassering» og «muntlig setningsbygning», og at de ansatte skal være konsekvente i bruken av ord- og bøyningsformer innenfor det enkelte innslaget eller programmet (NRK, 2007). NRK-ansatte skal også tilstrebe et språk som følger offisiell

---

¹ Dette refererer til intervjuene gjennomført i sammenheng med masteroppgaven.

rettskriving. Ord som er lite kjente eller uforståelige for målgruppen, bør heller ikke benyttes, og det understrekes at NRK-ansatte i størst mulig grad bør velge norske ord og uttrykk. Rådene i språkreglene sier videre at et godt språk er et funksjonelt språk, og at dette bør gjelde uansett sjanger. Virkemidlene som trekkes frem, er blant annet tempo, fraserings, setningsmelodi, ordvalg og metaforbruk, struktur og komposisjon og personlig og naturlig språk. Disse skal bidra til at språkbruken i NRK blir klar, kritisk og kreativ (NRK, 2007; NRK 2015: 9-10).

I Stortingsmelding nr. 35, *Mål og mening* (2007-2008) står det følgende om språkrøkt i NRK og andre etermedier (pkt. 8.5.1.3):

Behovet for talespråkleg språkrøkt er særleg til stades i situasjonar der den som talar, vender seg til eit større publikum, og aller mest der talaren heller ikkje har augekontakt med det eigentlege publikum, slik tilfellet er for dei som opptrer i etermedia, radio og fjernsyn.

Her har ikkje minst NRK, men også dei andre allmennkringkastarane, ei viktig rolle å spela. NRK har lenge vore ein av dei fremste talespråklege normsetjarane her i landet og er truleg den einaste institusjonen i landet som har eigne reglar for talespråk. Slik sett har NRK på sett og vis vore eit språkpolitisk prosjekt så lenge institusjonen har eksistert.

Det er særst om å gjera at NRK framleis har eit klart medvit om kva som i ulike samanhengar er godt og formålstenleg språk i eteren. Mellom anna er det viktig at institusjonen har eit gjennomtenkt syn på tilhøvet mellom standarspråk og dialekt (Kulturdepartementet, 2008: 182).

Selv om språkreglene i NRK er interne, ser vi igjen at det kan trekkes tydelige linjer til den offentlige (språk)politikken. I *Mål og mening* (2007-2008) understrekes NRKs ansvar som talespråklig normsender, og det oppfordres til et godt og formålstjenlig språk. Samtidig er det interessant å se at NRK trekkes frem som et «språkpolitisk prosjekt» (Kulturdepartementet, 2008: 182). Muligens kan vi forstå dette som at NRK ikke bare skal fremme det språklige korrekte, men også henge med i utviklingen og avspeile det språklige mangfoldet som faktisk eksisterer i samfunnet, slik det også presiseres i språkreglenes punkt 2.5.

2.2.1 Hvem har ansvar for språket?

Det er språksjefen, sammen med språkstyret, som er NRKs besluttende organ i praktiske, prinsipielle og politiske språkspørsmål. Vikarierende språksjef i NRK, Ingvild Bryn, er blant informantene i denne oppgaven, og jeg vil derfor komme tilbake til beskrivelser av hennes arbeidsoppgaver og ansvarsområder i metode- og analysekapittelet. Språksjefen jobber sammen med språkstyret, som i dag består av en leder, Inger Johanne Solli, to ansattrepresentanter samt fem redaksjonssjefer fra ulike divisjoner i organisasjonen. Ansvarsområdet til styret er blant annet å sørge for at NRK oppfyller de språklige kravene som stilles i organisasjonen, passe på

at språkreglene er oppdaterte til enhver tid og utvikle tiltak for å bedre NRK-språket (intervju med Bryn, 24.10.17).

Hver divisjon har en egen redaktør samt én eller to språkkontakter. I språkreglenes avsnitt fire kommer det frem at redaktørene har ansvar for at språket i NRK er i samsvar med reglene (NRK, 2007). Språkkontaktene er NRK-ansatte som ofte er særlig språkinteresserte og som frivillig tar på seg det språklige ansvaret innad i divisjonen. De skal drive aktiv språkrøkt – altså være en kollega som kan svare på spørsmål vedrørende språk og som fremmer en god språkbruk. Språkkontaktene fungerer også som et mellomledd mellom språksjefen og de andre ansatte i NRK (intervju med Bryn, 24.10.17).

Selv om språksjefen og språkstyret har det overordnede språklige ansvaret innad i organisasjonen, er det også en utenforstående part som følger med om NRK følger de lover og regler som er satt – nemlig Medietilsynet. Medietilsynet er underlagt Kulturdepartementet og har ansvar for å føre tilsyn med allmennkringkastingsforpliktelsene til NRK, TV 2, P4 og Radio Norge. For NRK er det først og fremst NRK-plakaten og NRKs vedtekter som følges opp, men i dette ligger det også bestemmelser for språket (intervju med Bryn, 24.10.17).

2.3 NRK som språklig holdningspåvirker og normsender

På en vanlig dag bruker rundt ni av ti nordmenn, eller 88 % av Norges befolkning, ett eller flere av NRKs tilbud eller tjenester (NRK, 2017). Det er med andre ord ikke urimelig å tenke at NRK har stor påvirkningskraft på landets 5,2 millioner innbyggere – også når det gjelder språket. Tunli (1983: 11) kaller det «NRKs rolle som normsender», og legger i dette at NRK har mulighet til, ved naturlig autoritet, å påvirke mottakernes holdninger. Språkrådet bekreftet også dette i 2007, da de uttalte at «NRK må reknast som den viktigaste normspreiaren når det gjeld språk» (NRK, 2010: 3).

Men på tross av at NRK, på varierende vis, fyller store deler av hverdagen vår, er det ikke slik at kanalens påvirkning er ensidig og direkte, ei heller at dens konkrete språkbruk nødvendigvis fører til direkte imitasjoner i samfunnet for øvrig. Jane Stuart-Smith (2007) hevder likevel at man i det 21. århundre bør kunne anerkjenne medias store påvirkningskraft (2007: 140). Her er også Nikolas Coupland (2007) enig, og han understreker at media gir oss erfaring med ulike aksenter, dialekter og øvrige varieteter, som igjen vil kunne påvirke og føre til språkforandring (2007: 184). Tore Kristiansen (2014) argumenter for at det talte språk i media ikke *direkte* påvirker språket vårt, men at de språklige holdninger og ideologier som uttrykkes, for eksempel i NRK, *indirekte* påvirker den språklige utviklingen. Disse holdningene

og ideologiene kommer eksplisitt til uttrykk gjennom radio- og fjernsynsprogrammer, redaksjonsspråk og interne språkregler, og vil kunne påvirke vår oppfattelse av bestemte måter å snakke på, og videre våre holdninger til ulike personer og grupper i samfunnet (2014: 100-101, 123). Mediene blir med dette sentrale aktører i «språklige registerdanningsprosesser der ulike måter å snakke på gis symbolsk mening og opprettholdes som bestemte forestillinger og stereotypier i et samfunn» (Ims, 2014: 13), og massemediene vil, med sitt store nedslagsfelt, kunne spille en avgjørende rolle i produksjon og reproduksjon av språklige ideologier.

Helge Sandøy (2004) hevder at mediene har fått stor språklig makt, spesielt når det gjelder normeringen av språket, og at vi derfor ikke kan snakke om et språklig demokrati, men at noen få instanser (f.eks. media) styrer den språklige utviklingen (2004: 6-8). En lignende tankegang finner vi igjen hos Pierre Bourdieu (1991). Han kaller det symbolsk vold, og hevder at fjernsynet har fått makt til å påvirke tilskuerne i ønsket retning gjennom forsøksvis å avspeile virkeligheten, og dermed ha makt til å skape og definere den (Bourdieu, 1991: 220-221). På grunn av dette vil også fjernsynet, og andre etermedier, kunne føre til massehomogenisering blant folket (Bourdieu, 1998: 49-50).

Det vi trolig kan konkludere med er at NRK, og andre medier, påvirker de prosessene som kalles *sekundærsosialisering*, og den offentlige kringkasterens fremstillinger av forhold og fenomener vil kunne være avgjørende bidrag i de prosesser som former våre oppfatninger – både som enkeltindivider og som samfunn (Ims, 2014: 13; Gripsrud, 2015: 20-21). Med bakgrunn i det foregående blir det svært interessant å se hvordan NRK forholder seg til og fremstiller nye språklige praksiser som oppstår og etableres som en følge av den økte innvandringen.

3 Teoretiske og forskningsmessige rammer

I følgende kapittel vil jeg presentere teori og forskning som danner utgangspunktet for og rammene rundt både innsamling av egen data og selve analysedelen. Da oppgaven ikke inneholder et eget teorikapittel, vil også deler av det grunnleggende teoretiske fundamentet legges frem her (presentasjonen gjort av NRK ses også som en del av det grunnleggende teoretiske fundamentet). Med utgangspunkt i problemstillingen: *Hvordan forholder NRK seg til aksentpreget norsk i praksis?*, vil aksentpreget norsk være en overordnet tematikk, og jeg starter med en beskrivelse av begrepet i kapittel 3.1. Videre ser jeg det nødvendig å definere hva som ligger i et språklig prestisjehierarki, da også dette vil være et gjennomgående tema i de drøftinger jeg gjør i analysen.

Tidligere forskning er viet mest plass i dette kapittelet. Her blir språkholdninger og krav til norsk som et andrespråk overordnede temaer. Hvilke holdninger blir personer med aksentpreget norsk møtt med av førstespråkstalere av språket? Er holdningene våre preget av intoleranse og avvisning, eller viser vi aksept og vilje til kommunikasjon? Hva synes å være «god nok norsk»? Jeg vil også, i kapittelets siste del, trekke frem relevante studier om språk i media.

3.1 Aksentpreget norsk

Økt innvandring til landet har ført til at det norske språklandskapet har endret seg mye de siste årene. I tillegg til store dialektale og sosiolektale varieteter, preges bildet i dag også av norsk snakket med ulike grader av og former for utenlandsk aksent (Kuldbbrandstad, 2015: 247). Husby og Kløve (2007) forklarer aksentbegrepet som «en måte å uttale et språk på», og videre at det har å gjøre med den fonologiske eller fonetiske realiseringen av ytringer på språket. Snakker man aksentpreget norsk, vil uttalen med andre ord være preget av at personen som snakker har et annet morsmål enn norsk, og den utenlandske aksenten blir hørbar ved at ulike intonasjonsmønstre fra morsmålet skinner gjennom i andrespråket. I og med at intonasjonen interagerer med andre grammatiske systemer, som syntaks, morfologi og semantikk, vil utenlandske intonasjonsmønstre hos noen som snakker norsk med utenlandsk aksent, kunne oppleves som markerte for førstespråksbrukere av norsk (Husby og Kløve, 2007: 119).

Lærer man seg et nytt språk etter tenårene, hører det til unntakene å lære seg språket tilnærmet morsmålslikt. Hos de aller fleste vil det altså være trekk som i større eller mindre grad tyder på at de har et annet morsmål. Det som best forutsier grad av aksent i andrespråket, er *når* man starter innlæringen (alder) og *hvor lenge* man har bodd i landet det snakkes

(residens) (Johnsen, 2015: 18). Faktorer som evner, motivasjon, personlighetstrekk og kontakt med førstespråkstalere av språket vil også kunne være avgjørende (Kuldbrendstad, 2006: 278). Det er videre viktig å understreke at en person med norsk som sitt andrespråk vil kunne snakke grammatisk og syntaktisk korrekt, men fortsatt ha et språk og en uttale preget av utenlandsk aksent.

3.2 Språklig prestisjehierarki

I oppgavens introduksjon var jeg inne på begrepet standardtalemål. Som vi har sett, er dette et talemål som historisk sett er utviklet i intim forbindelse med skriftspråket og som fungerer som normideal for et større språksamfunn (Mæhlum, 2007: 38, 45). Selv om det i Norge *ikke* er vedtatt en bestemt talemålsvariant som har fått en offisiell, kodifisert status som standardtalemål, vil et bokmålsnært talemål likevel oppfattes som et standardtalemål for mange (ibid.: 44-45). I NRK vil også nynorsk fungere som et standardtalemål på lik linje med bokmål, da de to står likestilt.

Et standardtalemål blir gjerne assosiert med personer eller grupper med høyere utdanning, status og autoritet. Og det er, som vi har sett, ofte den foretrukne språkvarianten innenfor riksdekkende radio og fjernsyn. Sammenligner vi standardtalemålet med andre talemålsvarianter, befinner det seg ofte på toppen av prestisjehierarkiet innenfor et nasjonalt språkfellesskap. Det står dermed i et hegemonisk forhold til de andre talemålsvariantene, som dermed havner lenger nede på den språklige prestisjeskalaen (Mæhlum, 2007: 39-40).

Bourdieu (1991) viser at det standardiserte språket ofte ses på som det mest korrekte. En talemålsvariant som skiller seg fra den standardiserte, vil med andre ord kunne føre til en nedgradering av språkvarianten, og blir ofte betegnet som «feil», «slang» eller «mindre korrekt» (1991: 50-51). Sandøy (2004) hevder at dersom korrekthet blir brukt som kriterium i vurderingen av et språk, vil det føre til stort språklig nederlag for mange – ofte hos de minst privilegerte nederst i hierarkiet. I dagens samfunn gjelder dette blant annet for norsk som andrespråk (2004: 8). Aksentpreget norsk vil på denne måten kunne ses som en «feil» språkvariant av mange, og havner med dette langt nede i det språklige prestisjehierarkiet

3.3 Holdninger og krav til aksentpreget norsk

Moderne forskning om innfødtes holdninger til personer som snakker språket deres med utenlandsk aksent, begynte i USA og Canada på 70-tallet. I Skandinavia har Sverige og Danmark ligget noe foran Norge på forskningsfronten, særlig når det gjelder holdningsstudier

om utenlandsk aksent og hvilke trekk ved den nye språkvarianten som oppleves som markert eller vanskelig å forstå for innfødte språkbrukere (Johnsen, 2015: 8). Av svensk forskning anser jeg Niklas Thorstenssons avhandling *Judging the Immigrant: Accents and Attitudes* fra 2010 som særlig interessant. Han ser på svenskenes generelle holdninger til innvandring, hvordan disse påvirker holdningene til svensk snakket med utenlandsk aksent og videre hvilke konsekvenser det kan ha for samfunnet generelt og for rettslige avgjørelser spesielt. Resultatene viser i korte trekk at vi vurderer en persons utenlandske aksent basert på egenskaper og kvaliteter vi tror at personen har, og at vi ofte ser på dette fra et geografisk ståsted – altså hvor taleren kommer fra. Vi kan ofte ta feil av hvor taleren kommer fra, men ilegger likevel visse karakterer og egenskaper til personen, da basert på kollektive stereotypier og tanker om ulike nasjonaliteter. På tross av en oppgitt positiv innstilling til innvandring og innvandrere, viser studien at de svenske respondentene har negative holdninger til utenlandsk aksent, og at innfødt-lik svensk foretrekkes fremfor svensk med utenlandsk aksent (Thorstensson, 2010: 101-105).

Danske Uffe Ladegaard kommer frem til lignende resultater i sin forskningsundersøkelse fra 1997/2002. Han viser at danske informanter tillegger deres egen «gruppe» langt mer positive verdier enn de personene som snakker dansk med utenlandsk aksent. Karakteristikk som høy status, personlig integritet og sosial attraktivitet brukes oftere om personer med innfødtlik dansk sammenlignet med andre. Hvilken type aksent man snakker med, altså hvilket annet språk dansken er farget av, viser seg også å være avgjørende for vurderingen av språket. Eksempelvis fikk amerikansk og tysk aksent en høyere positiv skåre enn den tyrkiske aksenten (2002: 92-93, 98-99). Disse funnene bekreftes også i danske Marta Kirilovas studie fra 2006, *Han er fra Amager, men også lidt fra Afrika*, som ser på hvordan et utvalg dansker vurderer hele 232 ulike aksentpregede talemåter. Vurderingene av de ulike aksentene viser seg å gå mest i favør representanter fra germanske språk, og nederst på listen havner talere fra Midtøsten, Asia og Afrika. Kirilova viser likevel at aksenten alene ikke er avgjørende for positiv eller negativ vurdering av språkvarianten. Taletempo, humor, nøling og pauser er også viktige påvirkningsfaktorer. Interessant er det også å se at toleransen knyttet til aksentpreget dansk i absolutt alle tilfeller er lav sammenlignet med innfødtlik dansk, og at en sterk aksent ofte blir assosiert med lav status og lav intelligens, dette på tross av et helt grammatisk korrekt språk (2006: 84-87).

I Norge kan Lars Anders Kulbrandstad ses som en foregangsfigur i studier omhandlende holdninger til aksentpreget norsk. I 2007 gjennomførte han en undersøkelse om lærerstudenters holdninger til både dialekt og norsk snakket med utenlandsk aksent. Målet med

studien var å undersøke i hvilken grad lærerstudenter deler den tolerante holdningen til språklig mangfold som Norge er kjent for¹. Respondentene i undersøkelsen ble bedt om å ta stilling til utsagn som omhandlet bruk av dialekt og aksentpreget norsk i offentlige sammenhenger. Resultatene viste en svært høy toleranse for dialektbruk og en jevnt over høy toleranse for aksentpreget norsk. De mest dialektvennlige var også mest positivt innstilte til aksentpreget norsk (Kulbrandstad 2015: 264). Ekstra interessant er det å se resultatene fra påstanden «Det er greit at programledere i riksdekkende radio- og tv-kanaler snakker norsk med utenlandsk aksent». Her svarte 65% av respondentene at de var helt eller delvis enig, mens kun 9% svarte at de var helt uenige (Kulbrandstad, 2007: 363). Det kan altså tyde på at utvalget, og kanskje nordmenn generelt, virker å ha en positiv holdning til bruk av aksentpreget norsk i etermediene. Likevel er det viktig å understreke at det her, som ved flere andre språkholdningsstudier, er snakk om rapporterte holdninger. Informantene i undersøkelsen kan med andre ord ha gitt uttrykk for holdninger de tror det forventes at de skal ha, men som kanskje ikke stemmer overens med deres egentlige holdninger (Garret, 2010: 42-43).

Masteroppgavene til Ragni Johnsen (2015) og Kristin Myklestu (2015), begge en del av prosjektet «Kva skal til for å høyrast ut som du høyrer til?» ved MultiLing-senteret, Universitetet i Oslo, tar for seg elever i videregående skole sine holdninger til ulike former for aksentpreget norsk. Også her bekreftes det at den norske toleransen for talemålsvariasjon strekker seg ut over førstespråksvarianter av norsk. Myklestu fant ellers at når en aksentpreget stemme blir presentert sammen med et bilde av en person med et mer «tradisjonelt norsk utseende», vurderes stemmen som mer norsk enn når samme stemme presenteres med et bilde av en person med «ikke-norsk utseende». Muligens peker dette mot at utseende betyr mer enn grad av aksent for oppfatning av norskhet (Myklestu, 2015; 5-6; Kulbrandstad, 2015: 265).

Johnsens (2015) oppgave handler om hvordan et utvalg elever forstår norsk snakket med utenlandsk aksent, hvilke holdninger de har til aksentpreget norsk og om det er en forbindelse mellom holdninger og forståelse. Gjennom en kvantitativ undersøkelse fant hun at informantene stort sett skårer godt i forståelsestesten og videre at en aksent farget av språk fra vestlige land forstås noe bedre enn de ikke-vestlige aksentene. Mye tyder også på at informantene forstår de respektive talerne bedre når de produserer spontan tale enn når de leser opp en skreven nyhetstekst (2015: 6). Johnsen understreker at dette er et interessant funn, men

---

¹ «Norway is also one of the most dialect-speaking countries in Europe [...] there is an enormous social tolerance for linguistic diversity» (Trudgill, 2002: 32).

at det også er en mulighet for at innholdet i nyhetsteksten var noe mer komplisert enn i de muntlige monologene, og at dette kan ha skapt en noe redusert taleflyt (2015: 87-88).

I John Erik Hagens artikkel «Hvor norsk skal fremmedspråkliges norsk være?» fra 2006, stiller han spørsmål ved hva slags krav vi som språksamfunn kan og skal stille til den norsken som er farget av andre språk. Når kan vi egentlig si at målet er nådd? Hvor gode i norsk skal vi kreve at de minoritetsspråklige skal bli for å kunne kalle seg fullverdige borgere i det norske språksamfunn? Hagen mener at det i dagens samfunn stilles for strenge krav til korrekt norsk, og at vi i et flerkulturelt Norge bør kunne utvide forståelsen av hva som er godt nok. Han presiserer at «det kan virke som om innfødt korrekthet er noe man i praksis krever, men ikke ‘tørr’ si høyt, fordi det er ‘politisk ukorrekt’» (Hagen, 2006: 131). Å stille krav til en mer eller mindre innfødt-lik språklig kompetanse kan virke fullstendig uoppnåelig, og det vil, nesten uansett, være visse grammatiske trekk i norsk som vil være vanskelige å lære for språkinnlærere med annen morsmålsbakgrunn.

At ulike grupper av bedømmere stiller ulike krav og vektlegger ulike forhold når de vurderer norsk med utenlandsk aksent, viser Cecilie Carlsen i sin studie fra 2006. En av hennes hypoteser er at språkbrukere som vektlegger språklig funksjon heller enn korrekthet, forholder seg til aksentpreget norsk som en ny norsk varietet. Morsmålsbrukere som fokuserer på formell korrekthet, kan derimot tenkes å oppfatte aksentpreget norsk som en «mangelfull og feilaktig variant av morsmålet norsk» (Carlsen, 2006: 296). Carlsens resultater peker i retning av at lekfolk med høyere utdanning, minus lærere og lingvister, er de strengeste i bedømmelsen av aksentpreget tale. De legger i større grad vekt på korrekthet enn språklig funksjonalitet, og stiller langt strengere krav til både grammatikk, syntaks og uttale enn de andre respondentene i undersøkelsen. Lærere i norsk som andrespråk (N2-lærere) har en annen oppfatning enn den nevnte gruppen bedømmere, og legger mer vekt på funksjonalitet og kommunikative evner enn det å snakke korrekt. Det store spriket i holdninger og krav til norsk snakket med utenlandsk aksent, kan i det lange løp føre til en ubalanse i maktforhold mellom første- og andrespråkstalere. Carlsen mener at lekfolk med høyere utdanning potensielt kan inneha maktposisjoner i samfunnet, eksempelvis som arbeidsgivere, og at holdningene de har til og vurderingene de gjør av aksentpreget norsk, kan hindre andrespråkstalere i å slippe gjennom nåløyet (ibid.: 310).

Lill Kibakaya og Marit Kløve ser i sin studie fra 2007 på hvordan aksenten kan påvirke jobbmulighetene for andrespråkstalere. Resultatene viser blant annet at alle arbeidsgiverne i undersøkelsen er uenige i at personer med norsk som sitt andrespråk bør kvitte seg med aksenten sin, at de ikke ønsker å ansette personer som snakker med aksent til ansvarsfulle

stillinger og at personer med utenlandsk aksent sannsynligvis ikke har høyere utdanning. Samtidig viser undersøkelsen at gode språkkunnskaper er hovedkriteriet for en arbeidsgiver i en rekrutteringsprosess. At kandidaten har for dårlig uttale og/eller at det er vanskelig å forstå hva som blir sagt, er blant grunnene til at kandidaten ikke kvalifiserer for jobben (Kibakaya og Kløve, 2007: 231).

3.4 Språk i (eter)media

I siste del av kapittelet ønsker jeg å trekke frem utvalgte studier som ser nærmere på språk i media. Jeg legger mest vekt på NRKs egen språkholdningsundersøkelse fra 2009, men før jeg presenterer denne, følger fire andre studier jeg anser som relevante.

I boken *English with an Accent: Language, Ideology, and Discrimination in the United States* skriver Rosina Lippi-Green (1997/2012) om hvordan media fremstiller sosiale og grafiske varieteter i USA. Gjennom ulike Disney-filmer ser Lippi-Green hvordan karakterene i filmene formidler, bekrefter og opprettholder ulike stereotypiske språkholdninger til ulike aksenter, og hvordan vi på denne måten lærer barn å diskriminere fra tidlig alder. Hun viser for eksempel hvordan den store stygge ulven i *De tre små grisene* (1933) er kledd som en jødisk selger med jiddisk aksent i en tid der antisemittismen begynte å utvikle seg i Europa og USA (Lippi-Green: 2012: 105). Noe lignende kan man se i filmen *Alladin* fra 1992, der «de snille» snakker standard amerikansk, mens «de slemme» snakker engelsk med tydelig arabisk aksent. Lippi-Green refererer her til Michael Precker (1993), som mener at det nevnte indirekte formidler at personer som snakker med utenlandsk aksent, er slemme (Lippi-Green, 2012: 107).

Både Guri Melby (2007) og Christine Nikolaisen (2013) ser i sine masteroppgaver på hvordan NRK formidler språkholdninger gjennom standardtalemål og dialekt i henholdsvis humorprogrammet *Team Antonsen* og i utvalgte program på NRK Super. Begge finner at standardtalemål i større grad fremstilles som det normale og umarkerte, mens dialektene ofte brukes til å bekrefte allerede utbredte stereotyper og stigmatiserende personlighetstrekk. I min oppgave retter jeg som kjent fokuset mot aksentpreget norsk, men resultatene i de nevnte studiene er likevel interessante, og vi kan muligens trekke paralleller mellom dialekt og norsk snakket med utenlandsk aksent.

I rapporten *Nye nordmenn på lufta* fra 2009 tar Gunn Bjørnsen for seg i hvilken grad allmennkringkasterne oppfyller sine flerkulturelle programforpliktelser. Rapporten tar riktig nok ikke for seg språk i media og aksentpreget norsk, men resultatene hun legger frem, er likevel interessante. Av de fire norske kringkasterne fremstår NRK, særlig gjennom radio- og

fjernsynsprogrammet *Migrapolis* som gikk på kanalen fra 1997 til og med 2016, med det som må anses som det tydeligste og mest solide tilbudet når det gjelder flerkulturelle forhold. Det er likevel flere begrensninger i undersøkelsen, og Bjørnsen peker blant annet på en uklarhet i programkravene knyttet til hvorvidt programmene skal ha den flerkulturelle delen av befolkningen som målgruppe og/eller skal omhandle tema knyttet til Norge som flerkulturelt samfunn med målgruppe uavhengig av etnisk bakgrunn. Hun understreker også at det fortsatt kan behøves særtiltak for at en større andel av befolkningen skal føle seg inkludert og for at innholdet skal nå ut til alle, og videre at «nøkkelen til en bedre journalistikk både for og om 'det nye norske vi' ligger i flere flerkulturelle journalister» (Bjørnsen, 2009: 5, 40-42).

Sist ut i presentasjonen av tidligere forskning er den nevnte språkholdningsundersøkelsen utført av Kulbrandstad i 2009. Etter revideringen av NRKs språkregler i 2007, fikk Kulbrandstad i oppdrag av NRK og Språkrådet å gjennomføre en større kvantitativ kartleggingsstudie av holdninger til aksentpreget norsk i etermediene. Respondentene i undersøkelsen, som dekker et landsrepresentativt utvalg, ble bedt om å ta stilling til generelle utsagn om språkformen i etermediene samt om den spesifikke språkbruken til programledere i både radio og fjernsyn. I tillegg til dette ble respondentene også bedt om å vurdere lydskutt med nyhetsoppleser som snakket aksentpreget norsk: en kvinne og en mann med henholdsvis rwandisk og bosnisk bakgrunn. Her skulle både forståelse, norskkunnskaper og egnethet som nyhetsoppleser i NRK vurderes. Resultatene tyder i stor grad på at nordmenns holdninger til dialektbruk i etermediene er positive. Når det gjelder aksentpreget norsk, er respondentene noe mer forbeholdne, men godt over halvparten sier at de synes det er greit at programledere i riksdekkende radio og fjernsyn snakker med utenlandsk aksent (Kulbrandstad, 2009: 1-2). Resultatene fra lydskuttene viser en noe mer skeptisk holdning. På tross av at godt over halvparten av respondentene i begge tilfeller hevder at stemmene er tydelige og enkle å forstå, er det kun 30% som mener at den rwandiske kvinnen egner seg som programleder i nyhetene, mot 60% for den bosniske mannen (NRK, Språkrådet og TNS Gallup, 2009, Kulbrandstad, 2011: 75).

Det foregående avsnittet tyder på at resultatene er noe motstridende. På den ene siden oppgir respondentene at de er positive til aksentpreget norsk i media og at personene på lydklippene er lette å forstå. Når de så skal vurdere de to aksentpregede stemmenes egnethet for nyhetsoppleser, ser vi at respondentene ikke lenger er like positive, spesielt når det gjelder kvinnen fra Rwanda. Her må det selvsagt tas med i vurderingen om respondentene stiller enda strengere krav til en nyhetsoppleser enn til en «vanlig» programleder. Basert på NRKs egne retningslinjer og språkregler samt praksis utad er det grunn til å tro at dette er en medvirkende

faktor i vurderingen. Før denne problemstillingen diskuteres videre i kapittel 5, vil jeg i neste del legge frem min metodiske tilnærming og beskrivelser av egen forskningsprosess. I tillegg til teori og tidligere forskning presentert i kapittel 2 og 3 vil metodevalg og funn spille en vesentlig rolle for analysen.

4 Metodisk tilnærming

I følgende kapittel vil jeg komme med en redegjørelse for den metodiske tilnærmingen jeg har valgt å benytte meg av i kasusstudien min av NRK. Ifølge Andersen (2013) kan vi forstå en kasusstudie som en intensiv kvalitativ studie av en eller noen få undersøkelsesenheter, det være seg en organisasjon (eller deler av den), forhandlinger, beslutninger eller et hendelsesforløp, for å nevne noen typiske eksempler. Målet i seg selv blir å kaste lys over *noe* interessant og identifisere en underliggende årsakssammenheng som (om mulig) forklarer dette (2013: 14). Som jeg tidligere har nevnt, ser jeg i min oppgave nærmere på hvordan NRK i praksis forholder seg til aksentpreget norsk. Dette gjør jeg ved å ta et dypdykk i undersøkelsesenheten NRK og NRKs språkregler punkt 2.5. Jeg vil videre, i analysedelen, kombinere en detaljert beskrivelse med en analytisk tolkning basert på etablerte innsikter jeg har fått og det datamaterialet jeg har samlet inn.

Ifølge Yin (2009) er noe av kjennetegnet ved en kasusstudie at man samler inn materiale fra flere ulike kilder (2009: 18). I min studie danner det kvalitative dybdeintervjuet ryggraden, og jeg vil derfor komme med en beskrivelse av dette i kapittel 4.1.1. Videre følger beskrivelser av selve forskningsprosessen. Alt fra valg av informanter til utforming og gjennomføring av intervju legges frem her. Til slutt anser jeg det som nødvendig å trekke frem mulige begrensninger ved forskningen min.

4.1 Kasusstudien

Kasusstudien er en forskningstilnærming som er utbredt i en rekke fagområder, men et hovedproblem med metoden er likevel at det ikke finnes en klar felles forståelse av hva en kasusstudie er, hvilke forskningsstrategier som er best egnet eller hvilke krav som bør stilles til en god analyse (Andersen, 2013: 15). Uenigheten om hva kasusstudien er, henger ofte sammen med mangel på presisjon med hensyn til hva man refererer til og velger å ta utgangspunkt i. I denne oppgaven vil jeg basere meg på følgende definisjon:

The essence of a case study, the central tendency among all types of case study, is that it tries to illuminate *a decision* or set of decisions: why they were taken, how they were implemented, and with what result (Schramm, 1971, i Yin, 2009: 17).

Vi kan med andre ord si at kasusstudien forsøker å belyse en beslutning eller et sett av beslutninger; hvorfor ble de tatt, hvordan ble de implementert og med hvilket resultat. Metoden egner seg altså ikke til å kartlegge det empiriske omfanget av en enhet, men heller til forståelse

og forklaring av en enhet. Noe av kritikken som er rettet mot kasusstudien, er at metoden gir dårlig grunnlag for vitenskapelig generalisering i statistisk forstand. Yin påpeker at kasusstudien skal generaliseres på et teoretisk og/eller analytisk grunnlag, uten at det fokuseres på om studien kan overføres til en større samfunnsmessig enhet (2009: 38). Min forskning er også fundert i dette synet.

Yin (2009) har hatt stor innflytelse på hvordan vi i dag forstår kasusstudien. Han definerer den som en empirisk undersøkelse «(1) investigating a contemporary phenomenon (2) within its real-life context; (3) when the boundaries between phenomenon and context are not clearly evident, and (4) in which multiple sources of evidence are used» (Yin, 2009: 18; Andersen, 2013: 24). Tilgang på et mangfoldig og rikt datagrunnlag om både fenomen og kontekst kan altså være kilden til en god kasusstudie. Videre benyttes det ofte flere kilder, der dokumenter, fysiske gjenstander, observasjon og intervju er blant de vanligste. Kvalitative dybdeintervju blir som nevnt hovedkilden i denne oppgaven, men også andre former for datainnsamling er benyttet. Dette vil jeg kort redegjøre for i kapittel 4.2.4.

I motsetning til flere andre metodiske tilnærminger, finnes det få «oppskrifter» på hvordan man analyserer en kasusstudie. Yins (2009) definisjon angir likevel en grov avgrensing og rettesnor, og vektlegger kasusstudien som en undersøkelsesenhhet med et beskrivende formål. Andersen mener at vi som forskere må se på oss selv som gravende journalister som angriper et viktig fenomen som må ses i forhold til en politisk eller bredere sosial eller kulturell referanseramme (2013: 64).

4.1.1 Det kvalitative forskningsintervjuet

Som nevnt bygger kasusstudier på en rekke metoder, men kvalitative forskningsintervju er gjerne betraktet som en hovedmetode. Andersen skriver at denne typen data er «et viktig inntak for å sikre datarikdom og for å prøve ut samlede tolkninger og resonnementer» (Andersen, 2013: 199). Informantene kan gi oss kunnskaper om saker, relasjoner, situasjoner og kontekst som ikke er allment tilgjengelig og som vil kunne gi samlede beskrivelser og tolkninger som vil være av stor verdi for forskeren. Metoden er åpen og lite styrende, og gir god mulighet til å bli kjent med nye og ukjente temaer.

Det kvalitative forskningsintervjuets mål er å produsere kunnskap. Kunnskapen produseres gjennom samspill eller interaksjon mellom intervjuer og den intervjuede. Her er det likevel viktig å understreke at intervjuet ikke er en dialog mellom likeverdige deltakere, ettersom intervjueren er den som definerer og kontrollerer samtalen. Temaet for intervjuet gis

av intervjueren, som også følger opp intervjupersonens svar på spørsmålene som stilles. Denne formen for intervju kalles semistrukturerte intervju, og det er denne metoden jeg benytter i min datainnsamling. Det semistrukturerte intervjuet er verken en åpen samtale eller en lukket spørreskjemasamtale, men noe «midt i mellom». Det er vanlig å benytte seg av en intervjuguide bestående av bestemte tema og forslag til spørsmål for å sikre at man husker å spørre om alt man ønsker å få greie på (Kvale og Brinkmann, 2012: 23, 47). Jeg vil komme tilbake til hvordan min intervjuguide er utformet, i kap. 4.2.2.

For at samtalen mellom informantene og meg i størst mulig grad skulle føles naturlig, valgte jeg å stille oppfølgingsspørsmål da det dukket opp uventede innspill som åpnet for nye innsikter eller der jeg følte behov for utdyping og/eller forklaring. Det er viktig med kunnskap om intervjutemaet for å kunne stille gode oppfølgingsspørsmål når intervjupersonen svarer. Kvaliteten på dataen man innhenter, avhenger, logisk nok, av kvaliteten på spørsmålene som stilles av intervjuer. Kvale og Brinkmann (2012) hevder at omfattende trening er nødvendig for å bli en god intervjuer (2012: 99), og jeg merket forskjell på egen trygghet i rollen allerede fra første til andre intervju. Det at to av intervjuene mine var over telefon, gjorde også at jeg som intervjuer måtte omstille meg enda en gang. Hvordan dette har påvirket kvaliteten på spørsmålene og dialogen mellom meg og informanten(e), kommer jeg tilbake til i kapittel 4.2.2.

Naturlige og trygge omgivelser er videre avgjørende i et kvalitativt forskningsintervju. Den kunnskapen som ønskes å få frem, avhenger nettopp av relasjonen som oppstår mellom intervjueren og den intervjuede. Intervjueren må tilstrebe å skape et rom der intervjupersonen kan snakke trygt og fritt, og det kreves en hårfin balanse mellom intervjuerens ønske om å innhente interessant kunnskap og hennes respekt for intervjupersonens integritet etisk sett (Kvale og Brinkmann, 2012: 35). Forsker og informant påvirker hverandre gjensidig, og som intervjuer må man være oppmerksom på den personlige dynamikken i intervjuet og tilpasse seg og utnytte denne bevisst. Rollen som intervjuende forsker var ny for meg, og jeg var klar over min mulige påvirkning på informantene. Jeg valgte bevisst å ikke innta en bedrevitende rolle, men heller fremstå som en nysgjerrig og interessert student. Jeg tror denne rollen fikk informantene mine til å slappe av, åpne seg opp og fortelle villig om NRK og språket i mediebedriften, heller enn å føle behov for å skjule og forsvare noe. Jeg opplevde intervjuene som hyggelige og lærerike, og fikk tilbakemelding fra samtlige informanter at de syntes det var et interessant og viktig tema jeg skrev om.

4.2 Forskningsprosessen i NRK

Materialet jeg baserer analysen min på, er i hovedsak fire semistrukturerte dybdeintervjuer gjort med forskjellige ansatte i NRK i tidsrommet oktober 2017 – januar 2018. I tillegg til intervjuene vil analysen kompletteres med flere kilder som presenteres i 4.2.3. Jeg vil i korte trekk gjøre rede for prosessen med å velge ut informanter til oppgaven min. En mer detaljert beskrivelse av informantene vil komme i analysedelen, da jeg anser disse beskrivelsene som deler av mitt datamateriale (se kapittel 5.1).

4.2.1 Valg av informanter

Hovedregelen for valg av informanter i kvalitative forskningsintervju er at man velger personer som av ulike grunner vil kunne uttale seg reflektert og bidra med viktig kunnskap om temaet (Tjora, 2017: 130). Slike utvalg kalles strategiske eller teoretiske, og det er nettopp denne fremgangsmåten jeg har benyttet meg av i min datainnsamling. Som en følge av kasusstudien som forskningsmetode, ble valg av informanter naturlig avgrenset til å være innenfor NRK. Videre var jeg avhengig av å få tak i informanter som jeg visste kunne bidra med kunnskap, erfaring og opplevelser knyttet til min problemstilling.

Jeg gjorde meg tidlig opp noen tanker om hvem jeg kunne tenke meg å intervju, men jeg visste at det både kunne være utfordrende å komme i kontakt med personene og i det hele tatt få dem til å stille opp. Med litt flaks ble jeg introdusert for en ansatt ved NRK Tyholt, som videre hjalp meg å komme i kontakt med den første personen jeg hadde sett meg ut – Marianne Mikkelsen, mangfoldsjef i NRK og prosjektleder i FleRe. Mikkelsen viste raskt interesse for prosjektet og sa seg villig til å være min kontaktperson gjennom prosessen. Hun søkte også, uoppfordret, om godkjenning fra NRK, og fikk grønt lys her.

Språksjefen i NRK, Ragnhild Bjørge, var videre en mulig nøkkelinformant til prosjektet mitt. Det viste seg imidlertid at Bjørge var og skulle være i mammafermisjon ut februar 2018. Vikarierende språksjef, Ingvild Bryn, steppet likevel inn og sa ja til å delta i prosjektet. Jeg sendte også mail til tidligere leder i NRKs språkutvalg, Brynjulf Handgaard. Han var blant annet aktiv i endringene av språkreglene i 2007 og har uttalt seg i media om NRK og aksentpreget norsk. Selv om Handgaard takket ja til å delta i prosjektet, måtte han senere, av praktiske grunner, avlyse intervjuet. Da verken han eller jeg hadde mulighet til å møtes ved en senere anledning, og med bakgrunn i at han har pensjonert seg og dermed ikke har en formell rolle i NRKs språkarbeid lenger, ble det bestemt at Handgaard skulle fases ut av prosjektet. Jeg

har likevel valgt å benytte meg av enkelte av Handgaards offentlige uttalelser. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 4.2.4.

De to siste informantene mine, Leo Ajkic og Shemsi Bunjaku, trenger litt ekstra omtale. Som anerkjent og populær programleder med en tydelig aksentpreget norsk, var Leo Ajkic blant personene jeg helt i startfasen ønsket å få med, samtidig som jeg innså at det kunne bli vanskelig. Jeg sendte ham flere e-poster, men fikk aldri noe svar og ga rett og slett opp jakten. Uflaksen min ble imidlertid til ren flaks under intervjuet med Ingvild Bryn. Av naturlige grunner begynte vi å prate om Ajkic og jeg fortalte Bryn at jeg hadde prøvd å få tak i ham, men ikke hadde lyktes. Bryn tok opp saken, og etter en sms og utveksling av telefonnummer hadde jeg plutselig avtalt et telefonintervju med Ajkic foretatt januar 2018. Min siste informant, Shemsi Bunjaku, fant jeg frem til på lignende vis. Under intervjuet med Bryn, snakket hun om en reporter i NRK Østfold med tydelig utenlandsk aksent, men hun kunne ikke huske navnet hans. Etter litt research fant jeg frem til flere reportasjer han var med i, og jeg forsto at han kunne bli en nøkkelinformant. Jeg sendte ham en e-post der jeg fortalte om oppgaven min og at jeg svært gjerne kunne tenke meg ham som informant. Bunjaku svarte at han syntes temaet virket spennende og at han ønsket å delta. Også dette intervjuet ble gjennomført over telefon i januar 2018.

4.2.2 Utforming og gjennomføring av intervjuene

For å sikre at de ulike intervjuene kom inn på de temaene jeg ønsket, tok jeg som nevnt utgangspunkt i en semistrukturert intervjuguide (se vedlegg 2, 3, 4 og 5). Da de fire ulike informantene representerer ulike divisjoner i NRK, har ulike yrker og sitter inne med ulik kunnskap og erfaring, måtte jeg tilpasse intervjuene til den enkelte person. Felles for alle intervjuene var at de i stor grad fulgte tre faser – oppvarming, refleksjon og avrunding – som preges av ulike typer spørsmål og ulik grad av forventet refleksjon fra informantens side (Tjora, 2017: 145). Jeg tror denne måten å bygge opp intervjuene på ga en myk start som tillot informantene å slappe av og føle at de behersket situasjonen, før de mer avanserte og åpne spørsmålene fulgte i refleksjonsdelen. Mot intervjuets slutt stilte jeg et par tidligere spørsmål på ny, i tillegg til at informantene kunne tilføye noe mer, dersom de ønsket det.

Intervjuet med både Ingvild Bryn og Marianne Mikkelsen ble gjennomført i NRKs lokaler i oktober 2017. Varigheten på intervjuene var mellom 60 og 90 minutter, en tid jeg anså som nødvendig for å sikre at vi nådde gjennom alle temaene i intervjuguiden. Jeg brukte både en Macbook Air og en iPhone til å ta lydopptak, dette for å sikre kopi i tilfelle noe av det

tekniske skulle svikte. Bruken av lydopptak anså jeg nærmest som nødvendig, da jeg ønsket å fokusere på informanten og kommunikasjonsflyten mellom oss, heller enn å måtte notere ned det som ble sagt. Tjora (2017: 167) skriver at enkelte informanter vil se på lydopptak som forstyrrende. Mine informanter uttrykket imidlertid ikke at de hadde problemer med dette.

Telefonintervjuene med Leo Ajkic og Shemsi Bunjaku ble som nevnt gjennomført i januar 2018. I slike intervju mister man mulighet til å bruke kroppsspråk, og store deler av kommunikasjonen som oppstår mellom intervjuer og intervjupersonen, vil arte seg annerledes enn ved typiske intervju. Å snakke med noen over telefonen gir et mer formelt preg, og man forholder seg muligens strengere til planlagte spørsmål. Ifølge Tjora (2017: 170) er det derfor vanlig at telefonintervju vil være noe kortere enn intervjuer gjort ansikt-til-ansikt. Dette erfarte jeg også i mine telefonintervju med Ajkic og Bunjaku, som varte i henholdsvis 12 og 37 minutter. For å klargjøre informantene i størst mulig grad, kommuniserte jeg med dem over mail og sms før intervjuet ble gjennomført. Jeg startet også selve intervjuet med å minne om at jeg ville ta opp samtalen samt å presisere hva masteroppgaven min handlet om. Selv om intervju over telefon ofte er en siste utvei, er jeg fornøyd med dataene jeg fikk ut av det. Begge informantene hadde mye å komme med og vi fikk til en god flyt i samtalen på tross av mangel på nærvær. Tjora (2017) skriver at «siden vi er opptatt av å rekruttere de informantene vi anser som viktige i undersøkelsen på strategisk grunnlag, må vi fra tid til annen avfinne oss med at noen av dem vil måtte intervjues per telefon» (: 171). Jeg ser på Ajkic og Bunjaku som to nøkkelinformanter, og er fornøyd med at intervjuene i det hele tatt lot seg gjennomføre.

For ordens skyld vil jeg til slutt nevne at alle informantene, enten skriftlig eller muntlig, har godkjent at intervjuet ble tatt opp på lydopptak. Videre har alle, enten skriftlig eller muntlig, godkjent at navnet deres, fornavn og etternavn, blir brukt i oppgaven. Jeg har også søkt godkjenning av NSD¹ og fått denne innvilget. Et samtykkeskjema i henhold til NSDs retningslinjer ble også delt ut til og signert av de informantene jeg møtte på NRK Marienlyst og NRK Østlandssendingen. Leo Ajkic og Shemsi Bunjaku godkjente dette muntlig (vedlegg 6).

4.2.3 Transkriberingen

Jeg har foretatt en fullstendig transkribering i etterkant av alle intervjuene. Dette var tidkrevende, men førte samtidig til at jeg satte meg godt inn i datamaterialet mitt. Jeg har valgt å benytte meg av normalortografi i transkripsjonene og alt er skrevet på bokmål. Enkelte pauser

---

¹ Norsk senter for forskningsdata.

er likevel markert, men der dette har gjort ytringene lite sammenhengende, har jeg unngått dette. Da to av informantene mine snakker aksentpreget norsk, vil setningsstrukturen her kunne avvike fra det vi vanligvis anser som korrekt norsk. Dette vurderes likevel ikke som en del av mitt datamateriale, og tas ikke opp igjen i analysen. Én av informantene ønsket også å lese sitatsjekk etter transkribering, og fikk dette.

4.2.4 Supplerende kilder og research

I tillegg til de fire dybdeintervjuene har jeg benyttet meg av supplerende datamateriale i min kasusstudie. Dette for å granske hvordan NRK forholder seg til aksentpreget norsk på best mulig måte. Jeg har blant annet hentet informasjon fra ulike medieoppslag og uttalelser fra NRK-ansatte, NRKs egen hjemmeside og fra ulike radio- og fjernsynsprogram som sendes på kanalen. NRKs egen *Mangfoldsplan* er også sentral. Videre har jeg vært i kontakt med Publikumsservice i Mo i Rana. Denne kommunikasjonen har foregått per e-post.

Målet har vært å få et lite innblikk i «NRK i praksis», og jeg har ønsket å svare på spørsmål som: Hvem jobber egentlig i nyhetsavdelingen? Får vi høre aksentpreget norsk i NRKs verbalinnslag? I hvilken divisjon jobber personer som snakker med aksent? Hvilken «rolle» har de? Osv. Materialet jeg har kommet frem til her, vil legges frem i analysedelen der jeg finner det relevant.

4.3 Mulige begrensninger

Når man samler inn datamateriale på den måten jeg har gjort, er det nødvendig å være oppmerksom på at visse faktorer i innsamlingsprosessen kan ha vært med å påvirke situasjonen og muligens informantenes svar i en eller annen retning.

Gjennom mine informanter ønsker jeg å finne ut mer om aksentpreget norsk i NRK samt språkreglenes punkt 2.5. Det blir med andre ord viktig å understreke at jeg tar utgangspunkt i individuelle personer og deres meninger, kunnskaper og erfaringer for å forklare og beskrive en bestemt undersøkelsesenheter. Informantene vil være representanter for NRK, men først og fremst representere seg selv gjennom sin stillingstittel i organisasjonen. Dette blir viktig å ha i bakhodet i analysen som følger i neste kapittel. Igjen må det også presiseres at Bryn fungerer som *vikarierende* språksjef, og at Mikkelsen, Ajkic og Bunjaku ikke har formelle språkansvar i organisasjonen, men må forholde seg til språkreglene på lik linje med andre ansatte i NRK.

Videre blir det viktig å kommentere min mulige påvirkning på informantenes uttalelser. I tiden før intervjuene ble gjennomført, maillet jeg en del med alle informantene. De visste hva

masteroppgaven min gikk ut på, og har muligens gjort seg opp meninger om hva jeg forventer å finne. I lys av dette kan det tenkes at informantene har svart på det de har ment er «politisk korrekt» på enkelte spørsmål. I intervjusituasjonen var jeg likevel bevisst på å fremstå som mest mulig nøytral i forhold til temaet og gjorde det klart for informantene at det var deres kunnskap og ekspertise på området jeg var interessert i. Jeg håper at dette har bidratt til en god og åpen dialog, og jeg opplevde alle som ærlige og lite skeptiske eller reserverte. Jeg har allerede redegjort for telefonintervjuets påvirkning på selve intervjuet og datamaterialet som følger (4.2.2). Likevel presiserer jeg igjen at de intervjuene jeg har gjort over telefon, høyst sannsynlig vil påvirkes av dette, da noe av samtaleaspektet som det gode intervjuet er avhengig av, forsvinner her.

Til slutt må innhenting av supplerende data nevnes. Jeg har foretatt en strategisk utvelgelse av data hentet fra NRKs innhold. Relevante programmer, personligheter fra radio og fjernsyn samt offentlige uttalelser fra og om NRK vil trekkes inn i analysen, og er ment å supplere og berike drøftingen min. De strategiske valgene jeg har gjort vil helt klart være med på å forme analysen. Dette er viktig å ha i bakhodet når analysen leses.

5 Funn og analyse

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for og analysere funn fra feltarbeidet mitt i NRK. Som jeg tidligere har nevnt, baserer analysen seg først og fremst på de fire intervjuene gjennomført med ulike ansatte i NRK, men supplerende research vil også legges til der jeg finner det relevant. Da bakgrunnsinformasjon om intervjupersonene mine er viktige for forståelsen av selve analysen, vil en grundigere presentasjon av disse innlede kapittelet (kap. 5.1).

Til forskjell fra statistisk analyse finnes det få faste oppskrifter på hvordan man gjennomfører analysen i en kausstudie. Det blir ofte opp til forskeren selv å skape en god struktur og ramme der funn og teori settes i sammenheng, slik at analysen fremstår mest mulig helhetlig og rasjonell. Som jeg allerede har vært inne på i oppgavens introduksjon, vil de fire forskningsspørsmålene mine danne rammene for analysekapittelet, og forsøksvis føre meg noe nærmere den overordnede problemstillingen som er: *Hvordan forholder NRK seg til aksentpreget norsk i praksis?* For ordens skyld vil jeg igjen skissere de fire forskningsspørsmålene:

- (1) Hvordan forstår NRK «uttale farget av andre språk»?
- (2) I hvilken grad følger NRK opp punkt 2.5 i språkreglene?
- (3) Hva er «god nok norsk» for NRK?
- (4) Hvorfor bør også aksentpreget norsk være representert «på lufta» i NRK?

De fire forskningsspørsmålene danner egne delkapitler som jeg drøfter hver for seg. Kapittel 5.2 og 5.3 blir forsøksvis klargjørende kapitler med mål om å forstå hva NRK legger i siste del av punkt 2.5 i språkreglene, samt i hvilken grad punktet følges opp. Kapittel 5.4 åpner i større grad opp for drøfting og tar for seg hva som er «god nok norsk» for NRK. Til slutt, i kapittel 5.5, ser jeg på NRKs normative makt og stiller spørsmål ved og drøfter hvorfor aksentpreget norsk bør være representert «på lufta» i NRK. Fremgangsmåten under hvert kapittel er ikke fast. Jeg presenterer funn og teori om hverandre og ser videre dette i en bredere samfunnsmessig og språkpolitisk referanseramme. Underveis i analysen vil jeg også støtte meg på, og sammenligne mine egne funn med, tidligere forskning. Det grunnleggende teoretiske fundamentet er delvis gjort rede for i kapittel 2 og 3. Annen teori vil trekkes inn underveis.

Gjennom analysen har jeg hele tiden valgt å bruke mange sitater fra informantene for å i større grad beskrive, underbygge og forklare de drøftinger jeg gjør. Jeg har som nevnt valgt å benytte meg av normalortografi i transkripsjonene og alt er skrevet på bokmål. Enkelte pauser

er også markert. Når det gjelder koding av data, har dette foregått relativt enkelt. Også her har de fire forskningsspørsmålene vært utgangspunktet, og jeg har «kodet» ulike data inn under de ulike spørsmålene for å prøve å skape en større, beskrivende og analytisk enhet.

5.1 En grundigere presentasjon av informantene

Før vi dykker dypere ned i funn og analyse av disse, vil jeg komme med en mer detaljert presentasjon av oppgavens informanter. Bakgrunnsinformasjonen som legges frem her er i hovedsak hentet fra intervjuene med den enkelte, men også fra NRKs egne nettsider. Igjen presiserer jeg at alle informantene har godkjent at navnene deres, fornavn og etternavn, brukes i oppgaven.

Ingvild Bryn

Ingvild Bryn er utdannet journalist med grunnfag i nordisk, og har jobbet i NRK siden 1984. I løpet av sin tid i organisasjonen har hun vært innom både radio og fjernsyn, vært korrespondent i USA, programleder i Melodi Grand Prix og nyhetsanker i *Dagsrevyen*. Fra januar 2017 til februar 2018 var Bryns stilling fungerende språksjef i NRK. Normalt er det Ragnhild Bjørge som innehar denne posisjonen. Bryn har lenge hatt interesse for språkarbeidet i NRK, og var språkkontakt i egen divisjon før tiltredelsen som språksjef i mediebedriften. Hun har også vært en foregangsfigur hva gjelder nynorskbruk i etermediene, og har mottatt priser som «Årets nynorskbrukar» og «Storegutprisen» for sitt språkarbeid (intervju med Bryn, 24.10.17)

Stillingen som språksjef er satt til Nyhetsdivisjonen på Marienlyst, men fungerer for hele landet – også for distriktskontorene. Bryn har ansvar for å følge opp NRK-språket i både radio og fjernsyn og på NRKs egne hjemmesider. Før var kun «det talte ord» i fokus, men etter at NRK fikk egen nettside, er også det skriftlige språket innunder språksjefens ansvarsområder. Språksjefen har et tett samarbeid med både språkkontaktene og redaktørene i de ulike divisjonene, kringkastingssjefen og ulike representanter fra Språkrådet. Språkrådet, statens rådgivende organ i spørsmål som gjelder norsk språk, er også den instansen som skal gi NRK og språksjefen råd når de er i tvil. Videre baserer mye av språkarbeidet seg på tilbakemelding fra lisensbetalerne. Én gang i måneden samler NRKs publikumsservice i Mo i Rana inn alle henvendelser NRK har mottatt fra publikum hva angår språk og sender disse til språksjefen. Dette kan være alt fra mail og transkripsjon av innkomne samtaler, til lange, håndskrevne brev (intervju med Bryn, 24.10.17). Språksjefen kan fortelle at hun tar alle tilbakemeldinger til seg og at NRK ikke hadde vært det samme uten den språklige interessen fra publikum:

KBB: - Det er mye interesse der ute, altså?

Bryn: - Jeg mener at den dagen folk ikke er engasjert i språket i NRK og ikke forventer mer av oss enn av andre... det er en trist dag. Så jeg er ufattelig glad for alle tilbakemeldingene vi får. Jeg skriver også tilbake til folk og sier «Tusen takk for at du engasjerer deg» [...] Noen av mine kollegaer sier «At de gidder!» Att de gidder? Takk og pris!

Videre blir det interessant å se om – og i så fall hvordan – språksjefen forholder seg til punkt 2.5 i språkreglene. Jobbes det aktivt for å speile det språklige mangfoldet innad og utad i organisasjonen? Og hvor avgjørende er egentlig språklig kompetanse i NRK?

Marianne Mikkelsen

Marianne Mikkelsen er mangfoldsjef i NRK og har jobbet i mediebedriften siden 1979. Hun er utdannet journalist og skrev masteroppgave med tittelen *Verdsatt og feilvurdert. Flerkulturelle journalister i norske redaksjoner* i 2009. I tillegg til lang fartstid i NRK kan Mikkelsen vise til en rekke ulike stillingstitler i organisasjonen. Journalist, leder og redaksjonssjef i Østlandssendingen og prosjektleder og vaksjef for fjernsynsprogrammet *Migrapolis*, for å nevne noen. I 2008 var hun også med å starte FleRe-prosjektet, hvor hun siden har vært leder. FleRe-prosjektet er NRKs eget rekrutteringstiltak for å få flere journalister med flerkulturell kompetanse inn i mediebransjen. Gjennom prosjektet tas det hvert år opp fem stipendiater med flerkulturell bakgrunn som får opplæring, tett oppfølging og praksis i ulike divisjoner i organisasjonen. Mikkelsen sammenligner FleRe med NRK Nynorsk mediesenter og NRK Sápmi, som begge er rekrutteringstiltak for journalister med henholdsvis nynorsk og samisk (skrift)språkkompetanse (intervju med Mikkelsen, 25.10.2017).

Kort fortalt har Mikkelsen ansvaret for hvordan hele FleRe-prosjektet er utformet. Hun er, sammen med de aktuelle redaksjonssjefene, med på å velge ut hvilke fem stipendiater NRK skal ta opp hvert år, og videre hvordan undervisningen av stipendiatene skal bygges opp:

Mikkelsen: - Vi har akkurat vært gjennom en evalueringsrunde hvor vi har lagt om opplæringen til å ha hovedfokus på nett og sosiale medier, fordi det er den... for å gjøre disse stipendiatene enda mer attraktive når de søker jobb i NRK [...] Så vi fokuserer mer på det... og det å hele tiden utvikle undervisningsopplegget, da, i tråd med behovet.

Mikkelsen kan ses på som stipendiatenes (vei)leder til de er ferdige i prosjektet, og hun har også ansvar for å følge opp journalistene frem til de eventuelt får seg fast jobb i NRK (intervju med Mikkelsen, 25.10.2017). I og med at FleRe-prosjektet ønsker flere journalister med flerkulturell bakgrunn inn i NRK, blir det videre interessant å se på hvordan Mikkelsen og resten av

ansettelsesteamet forholder seg til søkerens språk. Er kravet tilnærmet perfekt norsk, eller kan man være en del av FleRe selv om man snakker med aksent?

I tillegg til arbeidet med FleRe-prosjektet står Mikkelsen også bak NRKs egen *Mangfoldspan*. I denne legges det frem en mangfoldstrategi for NRK for perioden 2016-2021. Utgangspunktet er at «NRK når dårligere fram til den flerkulturelle delen av befolkningen, spesielt barn av innvandrere fra Asia, Afrika og Sør-Amerika, enn til befolkningen forøvrig» (Mikkelsen og NRK, 2015: 2), og det foreslås en hel del tiltak og oppfordringer til NRK innad og utad. Jeg kommer tilbake til kanalens *Mangfoldspan* ved flere anledninger i det følgende.

Leo Ajkic

Ajkic: - Jeg har jo min egen aksent, dialekt, og du hører jo at jeg ikke er født i Norge og på en måte, jeg har aldri lært meg perfekt norsk... uttalemåte og sånne ting

TV-profilen Leo Ajkic jobber som programleder i NRK og har vært innom flere av statskanalens største produksjoner: *Flukt*, *TV-aksjonen* og *Typen til*, for å nevne noen eksempler. Han kommer opprinnelig fra Bosnia-Hercegovina, tidligere Jugoslavia, og flyktet til Norge sammen med familien i 1994. Da var han 11 år gammel (Salvesen, 2016).

Ajkics morsmål er bosnisk, og den norske uttalen hans er preget av at han har et annet førstespråk. Likevel snakker han stort sett uten grammatiske feil. Grunnen til at Ajkic er blant informantene i min oppgave, er fordi han er en av få programledere i norsk fjernsyn som snakker aksentpreget norsk. I tillegg til dette er han ansatt i NRK – en mediebedrift som må anses som en av de strengeste hva gjelder krav til god og korrekt språkbruk. Det som blir interessant å se på videre, er hvordan Ajkic forholder seg til NRKs språkregler. Har aksenten hans vært en fordel eller hindring i jobben som programleder? Har han måtte tilpasse språket sitt til NRKs språkrammer og -krav? Disse og flere spørsmål vil drøftes videre i analysen.

Shemsi Bunjaku

Til slutt må Shemsi Bunjaku presenteres. Han er utdannet journalist og jobber som reporter og videojournalist i NRK Østfold. Bunjaku kommer opprinnelig fra Kosovo og har albansk som morsmål. Siden han kom til Norge i starten av 20-årene, hører man tydelig at norsken hans er farget av førstespråket. Han har også en setningsstruktur som av og til vil kunne avvike fra det vi anser som «korrekt norsk». Dette hindrer likevel ikke Bunjaku fra å inntre i reporterrollen i Østfolds distriktsnyheter – både i radio og fjernsyn. Han kan også fortelle at noen av sakene

hans har kommet «på riks», som vil si at innslaget er sendt på *Dagsnytt* på NRK1 (intervju med Bunjaku, 24.01.2018).

Da Bunjaku søkte på journaliststillingen i NRK, måtte den daværende redaksjonssjefen i NRK Østfold samt distriktssjefene ta noen runder på om han var rett mann for jobben eller ei. Her var det hovedsakelig den tydelige aksenten hans som var temaet. Bunjaku forteller likevel at NRK anså journalistikk-kompetansen hans som viktigere enn grad av aksent, og han fikk dermed jobben:

Bunjaku: - Jeg leverte varene når man tenker sånn i forhold til journalistikken, men jeg hadde... jeg hadde... språket var ikke helt der en skulle ønsket, da, rett og slett.

KBB: - Men likevel fikk du jobben!

Bunjaku: - Ja, jeg fikk jobben likevel, fordi tydeligvis så journalistikken veide mer enn... aksenten.

Det kan med andre ord virke som om NRK åpner opp for et språklig mangfold i kanalens verbalinnslag i radio og fjernsyn. Likevel må det understrekes at Bunjaku og Ajkic er blant de få jeg klarte å finne frem til i jakten på andrespråkstalere i etermedia, og det blir derfor naturlig å stille spørsmål ved om denne «åpenheten for språklig mangfold» strekker seg ut over Bunjaku og Ajkic. I neste del av analysen vil det derfor bli interessant å se dataene fra de ulike intervjuene opp mot hverandre samt å knytte dette opp til språkreglene, NRKs språkpraksis og selvfølgelig det teoretiske og forskningsmessige rammeverket.

5.2 Hvordan forstår NRK «uttale farget av andre språk»?

I det følgende skal jeg ta for meg oppgavens første forskningsspørsmål. Ved å se nærmere på punkt 2.5 i NRKs språkregler, vil jeg på en informativ og forsøksvis klargjørende måte kartlegge hvordan NRK forstår språkregelen, slik informantene ser det. Som vi allerede har sett, lyder språkregelen som følger:

«2.5 NRK skal avspeile mangfoldet i det norske språket, også når det gjelder dialektbruk og uttale farget av andre språk» (NRK, 2007).

Språkregelens første del «NRK skal avspeile mangfoldet i det norske språket», er forholdsvis lett å forstå. Norsk blir snakket på utallige måter, og NRKs mandat er å avspeile de mange variantene gjennom ulike verbalinnslag i radio og fjernsyn. Videre presiseres det at dette også

gjelder for dialektbruk, en formulering det må antas at de fleste forstår og som vi vet at NRK i stor grad følger opp. Dette kan også Bryn bekrefte i intervjuet:

Bryn: - Nå er det jo helt normalt med dialekter [...] og det er ingen som får tyn for det. Selv om alle selvfølgelig ikke er like begeistret, altså... det er jo diskusjoner om det rundt omkring i de tusen hjem, men også her på huset. Likevel blir denne delen av paragrafen i stor grad fulgt.

Språksjefen understreker her at NRK, gjennom verbalinnslag i radio og fjernsyn, stort sett følger målet om å avspeile dialektmangfoldet i landet. Dette bekrefter også Nikolaisen (2013) i sin studie. Hun peker på at NRK, gjennom å bruke ekstra ressurser på å oppnå dialektmangfold i både egenproduserte og importerte programmer, fremmer det språklige mangfoldet i Norge og formidler en holdning om at dette er viktig (2013: 57).

Siste del av språkregelen, altså «uttale farget av andre språk», er derimot ikke like entydig. Hvordan forstår egentlig NRK denne delen av språkregelen? Bryn og Mikkelsen forklarer definisjonen noe ulikt, men det overordna meningsinnholdet må likevel ses som sammenfallende:

KBB: - Men hva legger dere egentlig i «uttale farget av andre språk»?

Bryn: - Det er jo sånn som Leo for eksempel. Folk som ikke har... som du tydelig hører at ikke har vokst opp her.

Mikkelsen: - Jeg tror det er det vi før kalte aksent eller gebrokkent [...] og det var en omformulering for å gjøre det mer, altså, ikke nødvendigvis mer positivt, men gebrokkent er liksom negativt ladet... sånn at «uttale farget av andre språk» er mer logisk, da. Det er liksom ikke nødvendigvis et handicap, men det er en naturlig forklaring på at du har et... har en uttale som er farget av et annet språk, og som det da ligger positive muligheter i. For da kan du jo faktisk andre språk også.

«Uttale farget av andre språk» innebærer her altså når du hører at personen som snakker norsk, tydelig ikke har språket som sitt morsmål. Her kan vi muligens trekke linjer til Huseby og Kløves nevnte definisjon av aksentbegrepet: «Når det gjelder uttale, kan aksent kort forklares som en overføring av bevegelsesmønster fra morsmålet» (Huseby og Kløve, 2007: 26). Siste del i språkreglenes punkt 2.5 kan med andre ord forstås som at aksentpreget norsk også skal være representert i NRKs ulike verbalinnslag i radio og fjernsyn. Mikkelsen understreker at formuleringen må forstås i positiv forstand og at vi ikke må se på denne måten å snakke norsk på som et «handikap», men heller en ressurs. Har du en uttale som er farget av et annet språk,

vil du også mest sannsynlig beherske et annet språk i tillegg til norsk. De siste årene har nettopp dette blitt svært ettertraktet i NRKs ulike divisjoner, og Mikkelsen understreker at spesielt nyhetsdivisjonen er opptatt av flerspråklig kompetanse (intervju med Mikkelsen, 25.10.2017).

Gripsrud (2015) mener at språket i media spiller en avgjørende rolle i medias forsøk på å speile virkeligheten rundt oss. Språket som representeres, skal være en kilde til å skape og forstå egen identitet, samt gi oss en forståelse av samfunnet og kulturene omkring oss. Tidligere leder i NRKs språkstyre, Brynjulf Handgaard, uttalte i 2011 at målet med endringene i språkreglene var at NRK i større grad ønsket å henge med i og avspeile samfunnsutviklingen (Lønnebotn, 2011: 79). En lignende tankegang kan ses hos Mikkelsen i intervjuet:

Mikkelsen: - Jeg tror det handlet om at man så behovet for den flerkulturelle kompetansen, for å henge med i befolkningsutviklingen... og vi har jo lenge hatt et mål om at vi skal speile befolkningen i både innhold og organisasjon... og vi mener at det henger veldig tett sammen på mange, mange forskjellige måter. Sånn at det var det behovet for å få inn folk med en annen bakgrunn og kompetanse som gjorde at man ønsket å understreke at det er helt i orden.

Videre sier hun at det nye punktet i språkreglene muligens kan fungere som en rettesnor for redaktørene og de som har ansvaret for rekrutteringen. Ønsker de å ansette en person som snakker aksentpreget norsk, har de nå en regel «i ryggen» dersom andre skulle påpeke at personens språk ikke er perfekt. Som vi tidligere har sett, hevder Hagen (2006) at nordmenn stiller strenge krav til hva som er «god nok norsk», og Kibakaya og Kløve (2007) har pekt på at gode språkkunnskaper er hovedkriteriet i en ansettelsesprosess. Spørsmålet videre blir om NRKs egen regel om å også avspeile aksentpreget norsk i verbalinnslag i radio og fjernsyn demper de strenge kravene til hva som er «godt nok». Blir aksenten en ressurs heller enn et «handikap», slik som Mikkelsen beskriver det? Bryn og Mikkelsen, de to informantene med lederposisjoner i organisasjonen, virker både klare på *hva* siste punkt i språkregelen går ut på, og *hvorfor* punktet er føyd til. Videre skal vi se at det kanskje er noe vanskeligere å svare på *om* og i så fall *hvordan* regelen blir fulgt opp.

5.3 I hvilken grad følger NRK opp punkt 2.5 i språkreglene?

I det foregående så vi at NRK har forpliktet seg til å avspeile aksentpreget norsk i sine verbalinnslag i radio og fjernsyn. Med bestemte krav til hvordan språket i NRK skal være, kan det tenkes at NRK også har tiltak og retningslinjer for hvordan å følge disse. I denne delen av kapittelet skal jeg se nærmere på i hvilken grad NRK følger opp sitt eget krav i språkreglenes punkt 2.5. Også her baserer jeg meg på informantenes uttalelser.

I alle NRKs stillingsutlysninger står det følgende: «Det er vår oppgave å speile hele Norge. Derfor har vi medarbeidere og kontorer landet rundt. NRK er opptatt av mangfold og oppfordrer kvalifiserte kandidater til å søke uansett alder, kjønn, funksjonshemming eller kulturell bakgrunn». NRK presiserer også at de «ønsker flere kollegaer med digital eller flerkulturell kompetanse» (NRK, 2018f).

FleRe-prosjektet ble opprettet i nettopp den hensikt å få *flere* personer med flerkulturell kompetanse inn i NRKs ulike divisjoner og er i dag mediebedriftens viktigste mangfoldstiltak. Prosjektet startet i 2008 og hadde i 2015 lært opp til sammen 50 flerkulturelle stipendiater, hvorav 20 av disse fikk fast stilling i NRK (Mikkelsen og NRK, 2015: 16). Kravene som stilles til søkerne, er at de må ha en mediefaglig bakgrunn, et nettverk og språk fra en stor innvandrergruppe fra et land utenfor Vest-Europa og perspektiver som følger det å tilhøre en minoritetsgruppe (intervju med Mikkelsen, 25.10.17).

I startfasen av prosjektet mitt arbeidet jeg ut i fra en antakelse om en mulig sammenheng mellom endringene i språkreglene i 2007 og opprettelsen av FleRe i 2008, og i intervjuet med språksjefen bekrefter hun at FleRe-prosjektet er den instansen i NRK som sørger for at kravet til aksentpreget norsk i verbalinnslag i radio og fjernsyn følges:

KBB: - Punkt 2.5 i NRKs språkregler, følges denne opp på en bestemt måte?

Bryn: - Ja, gjennom FleRe-prosjektet

Mikkelsen, prosjektleder i FleRe, forteller derimot at FleRe-prosjektet ikke kom som en konsekvens av endringene i språkreglene, og at det ikke er en direkte sammenheng mellom dem. Det prosjektet og endringen i språkreglene har til felles, er at de springer ut av en økende forståelse for behovet for flerkulturelle medarbeidere i NRK. Ansvar for å følge opp språkreglene ligger derimot hos redaktørene i de ulike divisjonene:

KBB: - Og hvis det er en regel må jo... går dere aktivt inn for å følge opp den regelen? Forstår du?

Mikkelsen: - Dette ansvaret ligger ute i linjene hos redaktørene, så er det vanskelig for meg å uttale meg bombastisk om det, men jeg tror altså, som jeg sa, at jeg tror ikke at det legges mye energi eller ressurser inn i å prøve å finne kompetente søkere som har uttale farget av andre språk. Jeg tror det heller er det motsatte, at det åpner for muligheten når man får den typen søkere

Som vist hevder Bryn på den ene siden at NRK følger opp kravet om å avspeile aksent i kanalens verbalinnslag gjennom FleRe-prosjektet. På den andre siden avkrefter Mikkelsen at dette går innunder FleRe-prosjektets mandat, og at NRKs språkregel punkt 2.5 og FleRe ikke

har noe med hverandre å gjøre. Hun viser til at det er redaktørene i de ulike divisjonene som har det øvre språklige ansvaret, og at heller ikke de bruker tid og energi på å finne andrespråkstalere med aksent. Mye tyder altså på at det per dags dato ikke finnes et overordna og konkret tiltak for hvordan kravet til aksent skal følges opp, ei heller til hvem som har ansvaret for dette.

På tross av uklarhet rundt oppfølging av språkregelen, kan Mikkelsen over mail fortelle at NRK er mer åpne for aksentpreget norsk nå enn for ti år siden. Likevel stilles det fortsatt strenge krav til språket, og hun påpeker at det finnes få personer med aksentpreget norsk «på lufta» i NRK:

Veldig mange med uttale farget av andre språk tror jeg ikke du finner "på lufta" i NRK. Vi er nok for så vidt blitt mer åpne for dette enn for ti år siden, men vi stiller i realiteten strenge krav til norskferdighetene fordi språket er et så viktig arbeidsverktøy (e-post fra Mikkelsen, 17.03.17).

Som et eksempel på økt toleranse for språklig mangfold, trekker Mikkelsen frem to stipendiater i intervjuet – en fra Bosnia og en fra Sierra Leone. Kvinnen fra Sierra Leone har bodd i Norge i fem år når hun starter som stipendiat i prosjektet:

Mikkelsen: - En stipendiat som kom som voksen fra Sierra Leone hadde vært i Norge i fem år da hun kom inn i dette prosjektet. Hun måtte jobbe veldig mye med norsken, både skriftlig og muntlig, og hun hadde absolutt en uttale som var farget av et annet språk.

KBB: - Men hun ble stipendiat?

Mikkelsen: - Hun ble tatt inn i prosjektet og hun hadde både praksis og et vikariat i Tromsø, og var jo på lufta både i radio og på tv og... så langt jeg kjenner til det så mottok de ingen klager på henne i det hele tatt.

Det kan med andre ord se ut til at aksent ikke nødvendigvis hindrer deg fra en jobb i NRK, og at organisasjonen også tilrettelegger for stipendiater og ansatte som personlig ønsker en språklig utvikling. Bryn understreker likevel at dette ikke nødvendigvis er noe NRK streber etter:

Bryn: - Og så kan du si at det ikke er slik at vi oppfordrer til aksent. Det er jo mer at vi vil ha inn nye landsmenn... det er ikke slik at nå må vi få inn flere som snakker med aksent. Vi vil jo helst at de ikke skal ha aksent. Det beste er jo at vi får sånne som Rima Iraki som jo er fra Libanon... som er ny landsmann, men som snakker perfekt norsk. Det er jo det «beste». Men så er det jo... så skal vi tillate aksent hvis det ellers er bra. Men vi skal ikke ha aksent for aksentens del.

Bryns uttalelse peker mot at aksent i NRK fortsatt er et «handikap» heller enn en ressurs – og dette til tross for en språkregel som sier at aksentpreget norsk skal være representert i kanalens verbalinnslag. En tilnærmet innfødtlik uttale virker derimot å være det foretrukne, og Bryn understreker at NRK ikke skal ha «aksent for aksentens del». Muligens kan det argumenteres for at organisasjonens strenge språklige krav setter en stopper for målet og ønsket om et større språklig mangfold i NRK. I det følgende skal vi se nærmere på hva som *egentlig* er – det vil si i praksis synes å være – «god nok norsk» for organisasjonen.

5.4 Hva er «god nok norsk» for NRK?

NRKs språkregler kan forstås som et uttrykk for hvordan språket i NRK har ambisjoner om å være. Den språklige normen kan variere mye fra divisjon til divisjon, og det stilles eksempelvis strengere krav til programlederne i nyhetene enn det gjør til journalisten i en reportasje eller programlederen i et underholdningsprogram. Det er redaktørene i de ulike divisjonene som står ansvarlige og som skal bidra til at kvaliteten på språket er så høy som mulig. I NRKs egen språkhåndbok, en bok som utdyper og forklarer retningslinjene og rådene i språkreglene, presiseres det at den enkelte redaktør skal stille kvalitetskrav til bruk av både dialekt, bokmål og nynorsk, og at språkreglene gir hjelp til å føre tilsyn med at formålet med språkbruken er klar (Språkutvalget NRK, 2010: 5). Verken språkreglene eller NRKs egen språkhåndbok presiserer eller utdyper noe om den norsken som er «farget av andre språk». Det kan med andre ord være vanskelig for en redaktør å vite hvordan en skal forholde seg til aksentpreget norsk. I det følgende delkapittelet skal jeg se nærmere på hvilke språklige krav som stilles og hvilken språklig praksis som synes å gjelde for norsk snakket med utenlandsk. Hva er «god nok norsk» for NRK?

5.4.1 Tydelighet

Bryn: - Selvsagt måtte man moderert seg hvis man snakket en veldig bred dialekt, en veldig bred sognedialekt, for eksempel, så måtte du ha moderert deg. Og det er jo din egen interesse at du ønsker at folk skal forstå deg.

I NRKs språkregler kommer det frem at språket skal være tydelig, konsekvent og forståelig (NRK, 2007). Det er opp til den enkelte redaktør å avgjøre i hvilken grad en persons uttale er dette, og vi kan stille spørsmål ved om det å snakke aksentpreget norsk påvirker grad av tydelighet og forståelse. Johnsens (2015) nevnte studie avkrefter dette. Hun undersøkte blant

annet hvordan et utvalg elever forsto norsk snakket med utenlandsk aksent og hva som eventuelt påvirket denne forståelsen. Resultatene viste at informantene jevnt over forsto aksentpreget norsk godt, og videre at de fleste skåret i den øvre delen av forståelsesskalaen (2015: 87-88). Kulbrandstad (2009) viste også i sin studie, utført på oppdrag fra NRK og Språkrådet, at aksent ikke er et hinder for om budskapet når frem (2009: 3). Det som derimot kan påvirke grad av forståelse, er hvilket språk aksenten er farget av (Kulbrandstad, 2009; Jonsen, 2015). På samme måte som at en person med utpreget sognedialekt *kan* være vanskelig å forstå for en fra Oslo eller Trondheim, vil grad og «type» aksent kunne være avgjørende for om budskapet kommer frem eller ei. Johnsen (2015) fant eksempelvis at de vestlige aksentene ble forstått bedre enn de ikke-vestlige, og Kulbrandstads (2009) resultater viste at respondentene i større grad forsto uttalen til mannen med bosnisk bakgrunn enn til kvinnen med rwandisk bakgrunn. I en språklig vurderingsprosess med fokus på om uttalen er tydelig eller ei, vil en redaktør i NRK med andre ord kunne påvirkes av den potensielle ansattes grad av og type aksent.

I intervjuet understreker Bryn at en persons språkkompetanse vil være avgjørende ved ansettelse. Her ses det likevel ikke bare på om aksenten eller dialekten er tydelig nok – også toneleie, stemme, ordvalg, korrekthet etc. er en del av vurderingsprosessen:

Bryn: - Hvis det hadde kommet en på et intervju og *//snakker med veldig lys stemme//*, så måtte vi slått fast at for eksempel reporterjobben kanskje ikke...

KBB: - Ja, for du vil vel raskt merke om noen egner seg i etermedia eller ikke?

Bryn: - Ja, altså, det en kan gjøre... hvis det eksempelvis er en knallgod journalist, så kunne vi helt klart satt han eller henne på nettet... men vi har også en logoped som er tilknyttet NRK annenhver mandag. Det er likevel litt sånn begrensning hvor store under hun kan gjøre også. Så er det noen som nærmest har en talefeil, vil vi også gjøre vedkommende en tjeneste ved å si at han eller hun muligens bør holde seg til det skriftlige. Jeg mener... det irriterer jo bare lytterne hvis de hører en eller annen stemme, en form for lesing eller at kj-lyden blir uttalt feil.

Kirilova (2006) fant i sin studie at hvilket språk aksenten er farget av, ikke alene er avgjørende for hvordan språkvarianten blir vurdert. Taletempo, humor, nøling og pauser viste seg også å være viktige påvirkningsfaktorer. Om en person har aksent eller ei, er likevel den mest avgjørende påvirkningsfaktoren i vurderingen av en persons språk, og Kirilovas resultater tyder på at vurderingen av aksentpreget dansk i alle tilfeller er lav sammenlignet med innfødtlik dansk. Kan det hende at vi også er strengere i vurderingen av aksentpreget norsk versus innfødtlik norsk, og at kravene til tydelighet og korrekthet står enda sterkere her?

Å snakke norsk med utenlandsk aksent blir av mange nemlig sett på som «dårlig» eller «feil» norsk, selv på tross av et grammatisk korrekt språk (Carlsen, 2006). Senere i analysen skal vi se at dette kan henge sammen med at normert talemål eller standardtalemål anses som det mest korrekte og også prestisjefylte av mange, og at de talemål som skiller seg fra dette, i større grad oppfattes som «feil» (Bourdieu, 1991: 50-51). En annen faktor som kan tenkes å påvirke den lave vurderingen av og de strenge kravene til aksentpreget norsk, er mangelfull kompetanse om andrespråksinnlæring blant potensielle arbeidsgivere:

KBB: - Vi snakket jo litt om det, men hvis du kommer til Norge etter fylte 14, vil du mest sannsynlig ha en aksent, uansett. Man vil altså kunne snakke grammatisk korrekt, skriftlig og muntlig, men aksenten vil være der. Hva tenker dere om dette? Hvis man har utpreget aksent, kan det gjøre at du ikke blir ansatt?

Mikkelsen: - Det er jo veldig opp til den enkelte redaktør, så det er vanskelig å si noe helt generelt om hva som egentlig er en sterk aksent. Det viktigste er jo at det er forståelig, og det må jo være forståelig.

Bunjaku: - Jeg tenker at... jeg tenker at hvis NRK krever at vi skal være tydelige, så da er det helt greit, men at hvis de krever at aksenten også skal være riktig norsk, altså perfekt norsk, da synes jeg at det er litt for langt å gå. [...] de som kommer til Norge sånn som meg... når jeg kom til Norge så var jeg 18 år. De som har fylt 18 år... eller 15 eller 16 eller 17 eller 20, de kommer alltid til å ha en form for aksent. Altså... graden det spørs fra person til person, men det kommer alltid, uansett hvor godt man kjenner språket, så aksenten kommer til å være der, tenker jeg.

Både Mikkelsen og Bunjaku understreker at det viktigste er at språket er tydelig. I tillegg presiserer Mikkelsen at det må være opp til den enkelte redaktør å avgjøre hva som er en for sterk aksent til å jobbe i NRK. Hvordan redaktørene vurderer de ulike aksentene og hva som virker å være «tydelig og godt nok», kan det derfor stilles spørsmålstegn ved.

En person som har lært seg å snakke norsk i sen alder vil, som vi har sett, kunne snakke språket grammatisk perfekt, men du vil normalt høre at personen har et annet språk som sitt morsmål. Denne oppfatningen bygger på en hypotese om kritiske perioder for språktilegnelse, der det antas at den kritiske perioden for innlæring av et andrespråk er etter pubertetsalder. Innlæring av et nytt språk i voksen alder kan med andre ord være vanskelig, spesielt når det gjelder den fonologiske beherskelsen av språket (Romaine, 1995: 239). Med bakgrunn i at det vil være så godt som umulig å snakke aksentfritt ved innlæring av et andrespråk i voksen alder, kan man muligens argumentere for at det bør fires på de språklige kravene til arbeidssøkere med norsk som sitt andrespråk. Bunjaku understreker at NRK bør kunne kreve språklig

tydelighet, men at det kanskje er «litt for langt å gå» å kreve morsmållikhet i uttale (intervju med Bunjaku, 24.01.18).

I Carlsens (2006) nevnte studie ser vi eksempel på at personer med høyere utdanning (potensielle arbeidsgivere) ofte feildømmer aksentpreget norsk. Beskrivelser av talemåten som en «mangelfull og feilaktig variant av morsmålet norsk» (Carlsen, 2006: 296) er vanlige, og dette til tross for at personen snakker grammatisk korrekt. De vurderingene en arbeidsgiver gjør av personer som snakker med aksent, kan altså hindre andrespråkstalere i å få en jobb de egentlig er mer enn nok kvalifiserte for. Bunjaku uttrykker bekymring for at dette også kan være et problem i NRK, og Mikkelsen bekrefter at åpenhet og interesse for å ansette personer med aksent, samt hvordan aksenten vurderes, i stor grad varierer fra redaktør til redaktør. En mulig løsning på dette finner vi kanskje i resultatene fra den andre gruppen bedømmere i Carlsens studie, nemlig andrespråklærerne. Denne gruppen bedømmere legger nemlig mer vekt på funksjonalitet, forståelse og kommunikative evner enn det å snakke korrekt og innfødtlik norsk når de vurderer språket til andrespråkstalere. Carlsen understreker at lærere muligens skiller seg fra «mannen i gata» når det gjelder holdninger til og vurderinger av aksentpreget norsk (2006: 297), men mye kan likevel tyde på at kunnskapen lærerne sitter inne med om andrespråkstilegnelse, muligens fører til en utvidet forståelse av hva som er «god nok norsk».

5.4.2 «Slipstvang» på språket

Som vi har sett tidligere, er det offisielt og språkpolitisk ikke vedtatt et standardtalemål i Norge. Opplevelsen blant nordmenn kan likevel være en annen, og spesielt det bokmålsnære talemålet ses av mange som et standardtalemål og har fått status som normbærende (Mæhlum, 2007: 43). Som nevnt i kapittel 3, står normert bokmål og normert nynorsk likt i NRK, og jeg viser derfor til dem begge når jeg refererer til *standardtalemål* eller et *normert språkbruk* i det følgende.

På den ene siden kan et standardspråk fungere som et nøytralt og samlende språk som flertallet forstår og behersker. På en annen side kan et normert talemål ses som det eneste korrekte språket, noe som videre kan føre til nedgradering av andre talemål (Mæhlum, 2007: 45-47; Bourdieu, 1991: 50-51). Mye tyder på at disse holdningene også blir fremmet i NRK, da det i språkreglene legges frem tydelige retningslinjer for organisasjonens språklige norm (NRK, 2007). Dette gjelder spesielt for de ansatte i nyhetsdivisjonen, der språket helst skal være normert nynorsk eller bokmål. De talemålsvariantene som ikke følger standardspråkets normer, vil med andre ord kunne ses som feilaktige og ikke-korrekte. Sandøy (2004) argumenterer for at korrekthet i språket blir brukt som suksesskriterium og er årsaken til språklige nederlag for

enkelte. I vår tid vil dette først og fremst gå ut over de som har norsk som sitt andrespråk (2004: 8)

De strenge språklige kravene som stilles i nyhetsavdelingen, henger gjerne sammen med at denne programposten ses som den mest autoritære og prestisjetunge i NRK (Melby, 2006: 22). En programlederstilling i nyhetene krever med andre ord også et språk som representerer korrekthet og prestisje. Flere studier har vist at personer som snakker aksentpreget norsk, ofte blir vurdert negativt og basert på kollektive stereotypier, og videre at det å snakke med aksent blir assosiert med lav status og lav intelligens (Thorstensson, 2010; Ladegaard, 2002; Kirilova; 2006). Det faktum at aksentpreget norsk også blir sett på som en «feil» og «ukorrekt» variant av morsmålet (Carlsen, 2006), kan muligens peke mot små muligheter for at andrespråkstalere slipper til i NRKs verbalinnslag i nyhetssendingene. Bunjaku understreker også dette i intervjuet, og presiserer at det spesielt gjelder for de riksdekkende sendingene:

Bunjaku: - Den erfaringen jeg har er faktisk at de er... spesielt hvis de snakker riks da, så vil de... da vil de rett og slett være veldig opptatt av de skal nesten snakke perfekt. Og så da er det både melodi, farger, tonjasje [sic!] og alt skal... alt skal være nesten perfekt, tror jeg da.

Både Mikkelsen og Bryn begrunner kravet til normert språkbruk med at NRK, som Norges offisielle rikskringkaster, har et særskilt ansvar for informasjon og formidling ved krisesituasjoner, og at det her er viktig at språket er korrekt. Finn-Erik Vinje (1988: 150) hevder at alle NRK-ansatte bør snakke normaltalemålet fordi denne måten å snakke på vil være forståelig for de fleste av landets innbyggere. Å benytte seg av et standardisert talemål kan med andre ord fungere som en garanti for at flertallet får med seg det som blir sagt i kritiske situasjoner:

Bryn: - Språkrådet mener også at nyhetene i NRK har et spesielt ansvar for det med «beredskap». Blir det krig, skal vi formidle budskapet til det norske folk, og da skal det være korrekt. Da skal det ikke være... alle skal forstå det. Så det er de utrolig opptatte av i Språkrådet, og de er veldig opptatte av at vi skal opprettholde normert nynorsk i nyhetene her på Marienlyst.

KBB: - Da er det snakk om i etermedier, altså radio og tv?

Bryn: - Ja, alt av nyheter.

Mikkelsen: - Når ting er kritiske, vil også kravet til god nok norsk bli strengere. Men hvis vi bare skal sitte litt sånn uforpliktende og snakke sammen og kan være tålmodige med hverandre... ja, jeg tror det handler veldig mye om sammenhengen.

KBB: - Så det er altså situasjonsavhengig, egentlig?

Mikkelsen: - Ja, jeg tenker situasjons- og posisjonsavhengig. Altså, hva er oppdraget? Så hvis det er å nå ut til befolkningen med viktige nyheter, må det være strenge krav til forståeligheten og korrektheten.

NRKs beredskapsforpliktelser er også regulert i Kringkastingsloven §2-4 som fastslår kringkasterens plikt til å «sende melding fra statsmyndigheter når det har vesentlig betydning» og videre at NRK har ansvar for å «sikre at informasjonen fra regjeringen når befolkningen under beredskap og krig» (NRK, 2016). Kravet til et standardisert talespråk er muligens berettiget her; det er kanskje ikke i en krisesituasjon man skal strebe etter å «avspeile mangfoldet i det norske språket». Det må likevel kunne stilles spørsmål ved om normeringskravet skal gjelde for alle ansatte i nyhetene til alle tider, og om kravet til et standardisert språk automatisk legger premissene for hvem som får og hvem som ikke får jobbe i organisasjonen.

Bunjaku er blant dem som har fått jobb i NRK til tross for en aksentpreget uttale. Selv om redaktøren som ansatte ham anså hans journalistiske kompetanse som god, kan Bunjaku fortelle at han i dag likevel møter på den del utfordringer i jobben som «nyhetsreporter med aksent». I tillegg til sendingene lokalt i fylket, streber også distriktskontorene i NRK etter å få innslagene sine sendt på de riksdekkende nyhetssendingene, og nettopp her føler Bunjaku at aksenten hans skaper problemer:

Bunjaku: - Jeg føler at det har hendt at jeg har hatt veldig gode saker, men at det er ikke kommet på riks nettopp fordi aksenten har ikke vært det NRK har ønsket seg. Jeg har også.. jeg føler det har ikke vært sånn direkte... jeg har ikke... det er ingen som har sagt det direkte til meg, men jeg føler at, ja, det har vært... noen ganger har det vært aksenten som har vært problemet, rett og slett.

Bunjaku: - Jeg vet at vaktsjefene, når det har vært sånn saker som har hatt potensiale for å komme til riks, så har de helst valgt en Ola Nordmann istedenfor meg da... ikke sånn negativt ment på noen som helst vis, men «vi håper at det er lettere å komme til riks, da» ... skjønner du hva jeg mener?

Videre opplever Bunjaku at han gjerne blir satt til arbeidsoppgaver som i mindre grad involverer direkte snakking «på luften». Om dette har med aksenten hans å gjøre, er han ikke helt sikker på, men han tror det kan være en faktor:

Bunjaku: - Jeg har... som jeg nevnte innledningsvis, så har jeg jobbet som direkteporter veldig mye, men nå i det siste så har det, bevisst eller ubevisst,

skjedd at jeg har mistet den plassen der...om det er på grunn av språket...det er mest sannsynlig på grunn av språket, ja. Altså, jeg blir satt til å jobbe mer med foto enn som journalist, selv om jeg egentlig utdanna journalist.

At Bunjakus talemåte blir satt opp mot og sammenlignet med den normerte talemålsvarianten er en mulighet, og mye tyder på at en standardisert talemåte foretrekkes blant redaktørene. På en side kan redaktørene falle tilbake på og begrunne dette med utgangspunkt i NRKs språkhåndbok som sier at «Redaktørene skal sørge for at kvaliteten på språket i NRK er så høy som mulig» (Språkutvalget NRK, 2010: 5). På en annen side bør det kunne argumenteres for at aksentpreget norsk også er en språkvariant av høy standard, selv om talemåten skiller seg fra den standardiserte. Når NRK i tillegg har en språkregel som sier at aksentpreget norsk skal være representert i verbalinnslag i radio og fjernsyn, blir det naturlig å stille spørsmål ved hva som egentlig hindrer personer med aksentpreget norsk å «slippe til».

En mulig forklaring på at aksentpreget norsk i stor grad fortsatt unngås i NRKs verbalinnslag, er det Bryn beskriver som «kanalstøy», altså avvik fra det hun selv og NRK anser som «det normale» (Sandøy, 2004: 9):

Bryn: - Det er noe med kanalstøy... kjenner du til begrepet? Kanalstøy er hvis en programleder har på seg et oransje slips med lilla prikker på. Da vil du ikke få med deg første delen av det han sier fordi at slipset til programlederen da har skapt kanalstøy. Det er også grunnen til at programlederne i Dagsrevyen aldri går med bunad på 17. mai eller julaften, bunaden ville skapt fullstendig kanalstøy.

Bryn: - Jeg tror ikke det ville vært noe problem å få inn en ny Leo-type, dame eller mann, i en sånn rolle der du er muntlig i media og du... men en programleder på Dagsrevyen med aksent...

KBB: - Ja, han kunne altså ikke jobbet i Dagsrevyen?

Bryn: - Nei

KBB: - For der er dere strengere?

Bryn: - Ja, der skal det være... da ville det ha blitt... kanalstøy, igjen. Og det kan du si... at det er det jo også hvis du hører et innslag med en litt tydelig aksent... så vil jo folk...

KBB: - På samme måte som med en spesiell dialekt?

Bryn: - Eller et slips! Akkurat på samme måte. Man lurer kanskje litt på hvor han er fra eller kanskje noen sier at «nei, nå er det for gale med NRK, altså, nå slipper de inn hvem som helst». Men så kan du si at akkurat det skal vi leve med. Sånne Stutum-bemerkninger, det er ikke noe NRK tar hensyn til.

Som jeg allerede har slått fast, snakkes det tradisjonelt normert bokmål eller nynorsk i *Dagsrevyen*. Men etter at NRK endret språkreglene i 2007, åpnet de også opp for å tillate dialekt i nyhetssendinger og hallo-tjenesten. Ingerid Stenvold var den første som satte den nye regelen ut i praksis som programleder i *Dagsrevyen*. På samme måte som Bryns beskrivelse av aksentpreget norsk kan også Stenvolds talemåte ha fungert som «kanalstøy». I intervjuet forteller Bryn at Stenvold og NRK møtte mye motstand i starten, men at aksepten for dialekt gradvis økte (intervju med Bryn, 24.10.17). Å åpne opp for dialekt kan med andre ord ha vært et vendepunkt for NRK, og flere studier tyder på at vi er positive til dialektmangfold i verbalinnslag i radio og fjernsyn – også i *Dagsrevyen* (Kulbrandstad, 2007; Kulbrandstad, 2009). Media er i stor grad med på å forme og påvirke hva som anses som et «godkjent» mediespråk. Bourdieu (1998) hevder dette er et resultat av medias symbolske dominans og mulighet til å fremstille og fremheve bestemte verdier over andre (1998: 105). Når NRK de siste årene har gått aktivt inn for å åpne opp for og vise flere dialekter, bruker de makten de har til å fremme dialektmangfoldet og kanskje i større grad sidestille ulike dialektale varieteter med standardisert bokmål og nynorsk. I og med at aksentpreget norsk også er blitt en del av NRKs språkregler (og det norske språksamfunnet forøvrig), og dermed skal representeres i verbalinnslagene i radio og fjernsyn på samme måte som dialekter, kan det kanskje argumenteres for at NRK må utnytte sin posisjon som språklig holdnings- og normsetter også her. Jeg vil se nærmere på dette aspektet i analysens siste del, kapittel 5.5.

5.4.3 «Det beste er jo hvis vi får sånne som Rima Iraki, som jo er fra Libanon, men som snakker perfekt norsk»

Andre flater i NRK, kanskje spesielt Marienlystdivisjonen, virker å i større grad åpne opp for aksentpreget norsk. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom ulike radio- og fjernsynsprogram som *SKAM*, *Svart Humor* og *Andre generasjonen*. Leo Ajkic står likevel for størstedelen av verbalinnslagene der aksentpreget norsk er representert, spesielt hvis man tar utgangspunkt i at han er i programlederrollen.

Det kan se ut til at Marienlystdivisjonen har utvidet forståelsen for hva som er «god nok norsk» i større grad enn eksempelvis Nyhetsdivisjonen, og at enkelte av kravene i språkreglene ikke blir fulgt like slavisk her. På spørsmål om han noen gang har måttet forholde seg til språkreglene eller blitt irettesatt grunnet språket, svarer Ajkic følgende:

Ajkic: - Nei, aldri... de har forståelse for at jeg er utlending, sant, skjønner? [...] det finnes jo folk over meg som sjekker alt jeg gjør og som må forholde seg til det... det er ikke meg, på en måte. Jeg slipper å forholde meg til de tingene du

snakker om nå [...] jeg begynte jo i P3, og der har man lov å banne og gjøre alt, snakke som vi snakker og... der er det fokus på å la de nye snakke sitt språk.

Ajkic startet som utegående reporter i P3, NRKs radiokanal for ungdom, og har etter dette hatt programlederjobber i alt fra prisbelønte *Flukt* til *TV-aksjonen*, begge på NRK1 med en bred målgruppe. Muligens var også Ajkics aksent «kanalstøy» i starten, men mye tyder likevel på at programlederens aksentpregede uttale ikke ses som forstyrrende for publikum i dag. NRKs Publikumservice i Mo i Rana kan over mail bekrefte at heller ikke de har mottatt noen klager på ham, ei heller på andre personligheter eller tv-innslag «på lufta» der aksentpreget norsk er representert. Det er derimot andre ting som spiller inn når NRK mottar kritikk fra enkelte seere:

Jeg har tatt en titt i språkrapportene våre tilbake i tid og jeg kunne ikke se at vi har fått noen slike tilbakemeldinger. Når vi får reaksjoner på at det er noen med annen etnisk opprinnelse enn norsk i programlederrollen så har jeg inntrykk av at det ikke handler om språket, men utseende (e-post fra NRK Publikumservice, 19.01.18).

Ajkic kan også fortelle at de gangene han har mottatt kritikk, gjelder det sjelden hans måte å snakke norsk på, men heller hans utseende og væremåte:

KBB: - Så lurte jeg på om du noen gang har fått tilbakemelding på den måten du snakker på... av publikum?

Ajkic: - Bare positive ting, aldri noe negativt

KBB: - Så bra

Ajkic: - Aldri noe negativt... Jeg har jo hørt sånn «han må lære seg å snakke norsk», men det er mer folk som ikke liker trynet mitt... som kommenterer på ting og tang... og du vet, det finnes jo... men det er mer nett-ting, nettkommentarer... Jeg har ikke lest så mye av det.

Ut i fra e-posten fra Publikumservice og Ajkics sitat ovenfor, blir det nødvendig å diskutere utseende som faktor i bedømmelsen av aksentpreget norsk. I hvor stor grad er det utseende og etnisitet, heller enn den utenlandske aksenten, som påvirker vår toleranse for og vurdering av ulike måter å snakke norsk på? Myklestu (2015) viste i sin studie at når en aksentpreget stemme blir presentert sammen med et bilde av en person med et mer «tradisjonelt norsk utseende», vurderes stemmen som mer norsk enn når samme stemme presenteres med et bilde av en person med et «ikke-norsk utseende» (2015: 5-6). Spørsmålet blir da om vi i større grad «godtar» aksentpreget norsk dersom personen som snakker ser «norskere» ut? Dette er selvfølgelig vanskelig å svare på, og vil kanskje være et mer relevant spørsmål i studier av publikums holdninger til aksentpreget norsk enn i studier der vi ser på hvordan NRK forholder

seg til samme tema. Det interessante er likevel at enkelte av mine informanternes uttalelser tyder på at NRK foretrekker mangfold i etnisitet og utseende *heller* enn et språklig mangfold – altså omvendt av det enkelte publikummere uttrykker. Bryns nevnte uttalelse om Rima Iraki er et godt eksempel her: «Det beste er jo hvis vi får sånne som Rima Iraki, som jo er fra Libanon...som ny landsmann...men som snakker perfekt norsk. Det er jo det beste». Hvorfor dette er «det beste», kan selvfølgelig henge sammen med at NRK er, og alltid har vært, en representant for hva som er godt og korrekt språkbruk. Og som vi allerede har sett, understreker Bryn at spesielt nyhetene i NRK bør fungere som en flate der det normerte språket fortsatt er representert. Videre sier NRKs *Mangfoldsplan* for 2016-2021 at 1 av 3 nyansatte i organisasjonen skal ha flerkulturell bakgrunn og at dette er noe alle redaktører må jobbe aktivt for å følge opp (Mikkelsen og NRK, 2015: 2). Å ansette personer med flerkulturell bakgrunn som snakker «perfekt norsk», vil med andre ord være en vinn-vinn-situasjon for NRK.

5.4.4 «Det skal jo ikke bare være korrekt norsk, det skal jo helst være ekstra god norsk»

I tillegg til et godt muntlig språk, har NRK de siste årene også sett seg nødt til å stille strenge krav til den skriftlige kompetansen til de ansatte. Mye av dette henger sammen med at NRK fikk sin egen nettside i 2000. Blir du ansatt som programleder for et radioprogram i P2, forventer NRK med andre ord at de også kan sette deg til å skrive nettsaker på nrk.no. I hvor stor grad kravet til god skriftlig kompetanse er avgjørende, vil igjen være situasjons- og posisjonsavhengig. Ajkic forteller eksempelvis at han aldri skriver i jobben sin. Jobber du derimot som journalist i en av NRKs divisjoner, vil det skriftlige språket kunne være avgjørende for om du får jobben eller ei:

Mikkelsen: - Akkurat når det gjelder journalistikken så er det jo ikke bare det at det er det viktigste arbeidsverktøyet... det skal jo ikke bare være korrekt norsk, det skal jo helst være ekstra god norsk [...] Det skal liksom glitre litt. Sånn at det er klart at det er vanskelig å fire på de kravene.

Skriftspråkkompetanse har ikke nødvendigvis en direkte kobling til det å snakke aksentpreget norsk, men likevel kan enda et krav til hva som er «godt nok» hindre personer med norsk som sitt andrespråk å slippe gjennom nåløyet. Hagen (2006) sier at det på en side er rimelig å forlange at man må kunne skrive både korrekt og innfødtlikt norsk for å utøve yrker der skriving er en del av yrkesutøvelsen, på samme måte som at man må stille kvalifikasjonskrav til en snekker eller elektriker. På en annen side mener han at vi må tenke oss om «både én og to ganger» før vi drar denne sammenligningen for langt:

For hvis dette kravet i praksis virker slik at utøvere av akademiske og kulturelle yrker hvor nettopp det å skrive er en del av den fremmedspråkliges identitet på en helt spesiell måte, så vil det faktisk virke meget diskriminerende, noe som kanskje vil være spesielt tydelig i en globalisert verden (Hagen, 2006: 144).

Videre understreker Hagen at personer med norsk som sitt andrespråk muligens skal ha rett til å slippe å bli utsatt for disse uoppnåelige kravene til språkbeherskelse, og at vi kanskje ikke lenger kan insistere på at all norsk som produseres skriftlig i Norge skal være «perfekt» og «formfullendt» (Hagen, 2006: 144). En lignende tankegang ser derimot ikke ut til å være gjeldene i NRK:

Bryn: - For en ting er å kunne skrive korrekt, du skal også kunne skrive godt. Og vi kan jo ikke tillate, det mener jeg selv, om vi ser et utenlandsk navn som journalist på nrk.no, så er det ikke sånn at vi nordmenn da «jaja, det er en utlending, men da er det greit at hun eller han skriver sletter med én t». Der går grensen.

Bryn: - De har ikke hørt hjemme disse begrepene som vi vet hva betyr. Det kan være et problem hvis du da skal intervjuer noen personer og de sier «Ja, jeg vil bare si at han ser ikke skogen for bare trær når han sier dette» eller «Ja, jeg vil si at han nå har sine svin på skogen». [...] Men det skal veldig mye til å få dem inn under huden, sant?

KBB: - Ja, vi kaster dem jo bare ut

Bryn: - Ja, når sminkedamen min... eller en av de som sminker meg er fra St. Petersburg, og hun sier «Det er så dyrt, det koster en skjorte».... men hvordan skal hun vite at det heter «det koster skjorta»?

Å kreve at en journalist skal kunne skrive godt, gjerne bedre enn andre, er kanskje berettiget av NRK. I dagens flerkulturelle samfunn må vi likevel kunne stille spørsmål ved om redaktørene og andre ledere i NRK kan bruke skrivekompetansen, ene og alene, som begrunnelse for at en søker ikke kvalifiserer for en jobb. Flere andrespråkstalere har ikke hatt tilstrekkelig nok eksponering for innfødtlignende norsk til å ha tilegnet seg førstehåndskunnskap om idiomatiske ord, uttrykk og metaforer, slik som Bryn beskriver i sitater ovenfor. Og dersom vi kun bedømmer et andrespråk i forhold til innfødtlikhet og korrekthet, vil de minoritetsspråklige nødvendigvis komme til kort. Hagen sier at «Det blir et spørsmål om å 'gi og ta' mellom dem og oss» (Hagen, 2006: 143). Kanskje Bryn er inne på en lignende tankegang i siste del av sitatet nedenfor?

Bryn: - Det skriftlige må være korrekt. Det å ha en forståelse for det norske språket, nyansene, alt dette her... å ha det litt under huden... men så kan du si... at da får vi heller... vi må heller sluke de kamelene... vi kan ikke få alt.

5.5 Hvorfor bør også aksentpreget norsk være representert «på lufta» i NRK?

I det foregående kapittelet rettet jeg oppmerksomheten mot hvilke språklige krav som synes å gjelde i NRK, og i hvor stor grad en person med norsk som sitt andrespråk må beherske språket godt for å kunne snakke i NRKs verbalinnslag i radio og fjernsyn. Mye tyder på at NRK foretrekker et tilnærmet innfødtlikt språk som helst ligger nært standardtalemålet (jf. f.eks. Bryns uttalelse om Rima Iraki). Dette er også dokumentert i tidligere forskning, der det blant annet løftes frem at nordmenn på den ene siden uttrykker aksept og toleranse for aksentpreget norsk, mens det i realiteten stilles strenge krav til hva som er «godt nok» (Hagen, 2006; Carlsen, 2006; Kulbrandstad, 2009). Marienlystdivisjonen i NRK virker riktignok noe mer åpne for aksent enn Nyhetsdivisjonen, noe som blant annet begrunnes med at det knyttes mer prestisje og autoritet til nyhetene enn til dokumentar- og underholdningsprogrammene.

Et viktig spørsmål videre blir om de språkvalg NRK gjør, er med på å bekrefte og opprettholde et språklig prestisjehierarki i det norske samfunnet. Sandøy (2004) hevder at NRK og andre offentlige instanser har et ansvar for å styre språkrammene slik at flest mulig språkbrukgrupper opplever identifikasjon, aksept og glede i språkutfoldelsen (ibid.: 8). Gjør NRK det? I det følgende skal jeg ta for meg forskningsspørsmål fire, og se nærmere på hvorfor også aksentpreget norsk bør være representert i NRK. Før jeg går inn i NRKs normative maktposisjon, vil jeg kort ta for meg identifikasjon som en viktig og avgjørende faktor.

5.5.1 «Vi må kunne identifisere oss, ellers er vi ikke interessert»

NRK skal tilstrebe at flest mulig til enhver tid anser NRKs tilbud som relevant. For å nå dette målet har NRK flerkulturelle programkrav nedfelt i egne vedtekter, og det kommer blant annet frem at «NRKs tilbud skal gjenspeile det mangfold som finnes i befolkningen» (NRK, 2018e). I 2015 la NRK frem en egen mangfoldsstrategi for å i større grad nå ut til den flerkulturelle delen av befolkningen. Oppslutningen blant denne gruppen var (og er) nemlig lavere enn for befolkningen forøvrig. Større mangfold blant NRKs ansatte ble løftet frem som et av de viktigste punktene, og det ble fastsatt at «NRK som organisasjon skal levere et innhold som når ut til hele befolkningen. Mangfold i organisasjonen er en forutsetning for dette» (Mikkelsen og NRK, 2015: 3). En lignende tankegang finner vi også hos Bjørnsen (2009), som hevder at flerkulturell rekruttering av redaksjonelle medarbeidere i stor grad vil kunne være et bidrag i

NRKs flerkulturelle satsning – både innad og utad i organisasjonen (2009: 41). Mikkelsen understreker i intervjuet at når befolkningen utvikler seg, er det viktig at NRK henger med. I så måte kan vi forstå at NRKs samfunnsoppdrag om å speile mangfoldet i befolkningen er en dynamisk prosess som hele tiden vil være i forandring – kanskje spesielt i en tid med økt innvandring og større kulturelt og språklig mangfold. Et bredt og variert programinnhold er derfor viktig, men som Mikkelsen understreker, kan det være like viktig for publikum å finne *noe* eller *noen* de kan kjenne seg igjen i:

Mikkelsen: - Det har jo alltid vært innholdstilbudet som har vært det overordnede... for å få et bredere tilbud til hele befolkningen.

KBB: - Så for å treffe publikum?

Mikkelsen: - Ja, fordi det er jo sånn at vi må kunne identifisere oss, ellers er vi ikke interessert.

KBB: - Så det er for at alle der ute skal kunne identifisere seg med noen?

Mikkelsen: - Ja, finne noe. Noe som gjenspeiler deres virkelighet... og noen personer de rett og slett kan kjenne seg igjen i.

Som offentlig og lisensfinansiert kanal, skal NRKs programtilbud tilstrebe at flest mulig opplever identifikasjon – også på det språklige plan. Mikkelsen og NRK hevder at nøkkelen til å nå dette målet er gjennom et programinnhold lytterne selv kan kjenne seg igjen i og som gjenspeiler deres virkelighet. De flerkulturelle programkravene med fokus på mangfold, samt NRKs språkregel om å avspeile det språklige mangfoldet, kan ses som uttrykk for å nå nettopp disse målene.

Dersom NRK skal være en plattform for alle, der alle finner *noe* eller *noen* de kan kjenne seg igjen i, er det viktig at NRK lager program og ansetter personer til ulike stillinger som ikke er med på å opprettholde og bekrefte stereotypier. I januar 2018 høstet NRK mye kritikk for å ikke speile det mangfoldet som faktisk eksisterer i landet. Debatten oppsto ved lanseringen av NRKs storsatsing *Nesten voksen* – en serie som byr på lite mangfold i karakteruniverset, til tross for at handlingen er lagt til Oslo by der 1 av 3 har innvandrerbakgrunn (Statistisk sentralbyrå, 2017). Den norske skuespilleren Nasrin Khusrawi uttalte blant annet følgende:

I noen tilfeller kan det virke som at NRK tviholder på udaterte konvensjoner som ikke speiler virkeligheten. At det holdes fast på gamle former og strukturer, istedenfor å speile den virkeligheten vi har når det kommer til etnisitet, kjønn og kjønnsroller (Njie og Jensen, 2018).

Andre skuespillere har i ettertid sagt at de sjelden får roller som ikke bygger på stereotypier knyttet til det å være flerkulturell, og skuespilleren Assad Siddique uttalte blant annet følgende i kjølevannet av debatten: «Gjennom mine 14 år som frilansskuespiller kan jeg regne på én hånd hvor mange engasjement jeg har fått som ikke er knyttet opp mot et stigma som å spille gangster, taxisjåfør eller en annen såkalt ‘kebabfigur’» (Siddique, 2018). Slike stereotypiske holdninger gjelder også for språket, og NRK kan gjennom sine fremstillinger i verbalinnslag i radio og fjernsyn være med på å enten opprettholde eller avkrefte disse stereotypiene (jf. blant annet Lippi-Green, 2012). Som vi allerede har vært inne på, kan en viktig nøkkel her være flere ansatte med flerkulturell bakgrunn (Bjørnsen, 2009). Dette vil ikke bare gi en større innsikt i og kompetanse om den flerkulturelle delen av befolkningen, men også kunne skape identifikasjonsobjekter for den nevnte gruppen, slik som Bunjaku påpeker i utdraget nedenfor:

Bunjaku: - Jeg tror de ser at... de ser at faktisk så er det kjempeviktig med de som ser samfunnet med et annet øye... ikke bare Ola Nordmanns briller... men at man ser også fra andre perspektiver... og folk som har, altså, andre erfaringer fra andre land, det er kjempeviktig.

Videre hevder han at nøkkelen til å få flere flerkulturelle journalister og ansatte til NRK, muligens er gjennom «forbilder» og noen en selv kan kjenne seg igjen i:

Bunjaku: - NRK skal egentlig bruke meg som et slags forbilde for mange andre innvandrere som har aksent, som snakker sånn som meg. Slik at de tør å satse på journalistikken.

KBB: - Absolutt.

Bunjaku: - Fordi hvis jeg blir fjernet, den ene som kanskje har veldig god erfaring og er en bra forbilde for de andre... og da de som er kanskje... har enda mer aksent enn meg, da vil de bli skremt og ikke tørre å stå frem eller å søke.

KBB: - Ser du på den måten du snakker på som en fordel eller en ulempe i jobben din?

Bunjaku: - Jeg tenker det er både fordeler og ulemper. Fordelen er rett og slett at jeg kan være et godt forbilde for de som snakker og som er kommet til Norge når de var 18 år da... eller syv år. Det er en fordel, for da kommer det til å si til dem at «jeg kan satse på det her jeg også», ikke sant?

At media i stor grad kan være med på å opprettholde og bekrefte bestemte, ofte negative, stereotypier om ulike samfunnsgrupper, har vi sett i Lippi-Greens (2012) nevnte studie om

Disney-filmer og hvordan de ulike karakterene i filmene snakker. Melby (2007) og Nikolaisen (2013) viser til lignende resultater i sine studier av språket i NRK, der et standardisert bokmålsnært talemål ofte blir benyttet som et prestisjespråk, og ses som det normale og umarkerte. Dialekter blir i større grad brukt til å bekrefte allerede utbredte stereotypier og stigmatiserende personlighetstrekk. På lignende vis har NRK makt til å opprettholde og bekrefte ulike stereotypier knyttet til aksentpreget norsk. Denne makten trenger likevel ikke å være negativ – NRK kan også bruke den til å fremme positive språkholdninger og stereotypier gjennom å ansette flere personer med aksentpreget norsk i stillinger som *ikke* er med på å opprettholde og bekrefte de stigma som Siddique (2018) refererte til i det foregående. Programlederen Leo Ajkic og reporteren Shemsi Bunjaku er muligens gode eksempler på hvordan å gjøre dette.

5.5.2 NRKs normative makt

I et forsøk på å avspeile virkeligheten gjennom både programinnhold og ansatte, vil NRK også ha makt og mulighet til å skape og definere denne virkeligheten (Bourdieu, 1991: 221). Som vi har vært inne på tidligere, hevder Bourdieu (1998) at dette er et resultat av medias symbolske dominans og mulighet til å fremstille og fremheve bestemte (språk)verdier over andre (ibid.: 105). I NRK fungerer på flere vis det normerte eller standardiserte språket som det mest prestisjefulle – det står i et hegemonisk forhold til andre språkvarianter. Det innebærer at det har inntatt en posisjon på toppen av prestisjehierarkiet, mens de talemål som avviker fra det standardiserte, blir tildelt varierende plasser lenger nede på verdiskalaen (Mæhlum, 2007: 40). På lik linje som det skjeve forholdet mellom standardspråk og ikke-standardspråk, må vi også kunne se forholdet mellom innfødtlik norsk og aksentpreget norsk som skjev – der sistnevnte kan oppfattes som underordnet. I NRK kommer dette blant annet frem ved at aksentpreget norsk ikke «slipper til» på det som må anses som NRKs mest prestisjefylte og autoritative programpost, nemlig nyhetene. Drøftingene gjort i de tidligere kapitlene har også vist at slike varieteter har begrensede anvendelsesmuligheter i de resterende divisjonene i organisasjonen.

Sandøy (2004) hevder av medias måte å bruke – og ikke bruke – ulike språkvarianter i sine verbalinnslag i radio og fjernsyn er eksempel på skjult eller hegemonisk makt (2004: 5-8). Med strenge krav til korrekt språkbruk og til hva som er «god nok norsk» for å jobbe i NRK, kan det tenkes at NRK, med sitt store nedslagsfelt, vil være med på å opprettholde det hegemoniske forholdet mellom de ulike språkvarietetene: Vi får høre normert bokmål eller nynorsk og et fåtall dialekter i nyhetene, mange og varierte dialekter ellers i NRKs programutvalg og aksentpreget norsk en sjelden gang i utvalgte, «passende» dokumentarer og

programmer. Mæhlum hevder at «Jo mer formell, offisiell eller høytidelig en situasjon er, jo sterkere er forventningene om å bruke et standardisert talemål» (Mæhlum, 2007: 59) – en tankegang som også ser ut til å gjelde for NRK. Bryn hevder at NRK har en jobb å gjøre nettopp her:

Bryn: - Og nettopp her kunne NRK ha gjort en jobb, altså. For én ting er Leo, han er jo en... altså, det er absolutt prestisje knyttet til underholdning og dokumentarer, men på en måte er jo prestisjen enda mer knyttet til nyhetene. Så hvis en hadde hatt... hørt aksent der, så tror jeg at det ville hatt betydning for, ja, at andre og vil tenke at det er oppnåelig, på en måte.

Ved å utvide forståelsen for hva som er «godt nok» og videre slippe til aksentpreget norsk i flere verbalinnslag i radio og fjernsyn, kanskje spesielt på nyhetsflaten, vil NRK kunne utnytte sin posisjon til å «stagge» heller enn å opprettholde de hegemoniske kreftene og videre «styre rammene for korrektheit slik at den sosiale kostnaden blir minst mulig» (Sandøy, 2004: 8).

At NRK skal sitte med makten til å avgjøre hva som er «god nok norsk», hva som er «kanalstøy» (jf. kap. 5.4.2) og hva som er normalitet og avvik, vil naturligvis være uheldig for enkeltpersoner, men også kunne ramme samfunnet som helhet på en svært uheldig måte. Omdal (1995) forklarer det slik:

Vi baserer som kjent demokratiet vårt på at heile folket skal ha muligheit for å delta i samfunnsdebatten og ha innverknad på samfunnsutviklinga. Det kan tenkas at liten språktoleranse og sterkt negative språkholdningar og nedvurdering av bestemte talemålsvariantar [...] faktisk kan halde delar av befolkninga borte frå samfunnsdebatten og ta frå folk muligheita for å delta aktivt i den demokratiske prosessen, som vi meiner skal vere open for alle. Det er lett å førestelle seg kor mange som ville helde fram å ytre seg dersom dei stadig blei møtte med kommentarar som at «språket ditt passar ikkje», «det er ikkje godt nok» [...] Og enda meir uheldige kan utslaga av språklig stigmatisering bli dersom folk får høre at språket dei bruker, ikkje duger i noen samanheng, verken i formelle eller uformelle situasjonar (Omdal, 1995: 91).

Streng språklige normer kan med andre ord være et hinder på flere samfunnsarenaer, og vi må spørre oss selv om forståelsen av hva som er «godt nok», bør utvides – også i NRK. Hvis det er slik at den måten du snakker på, potensielt begrenser deg fra å ytre deg i de situasjonene du ønsker, eller fra å søke på den jobben eller det studiet du egentlig vil, har vi som samfunn et problem. Vi vil ikke bare miste dyktige og kvalifiserte kandidater, men det demokratiske levesettet landet vårt bygger på vil også bli svekket. NRK har stor påvirkningskraft og kan muligens bane vei for hva som er godkjent og hva som ikke er godkjent i samfunnet – også på det språklige plan. Som statseid kanal med mål om å bidra til å «oppfylle demokratiske, sosiale og kulturelle behov i samfunnet» (NRK, 2018e), bør vi kanskje kunne stille krav til at NRK

skal tøyne grensene og senke de språklige kravene som synes å fortsatt dominere i dag. I intervjuet snakker Bryn om at NRK har en integreringsfunksjon i samfunnet. Bør mediebedriften se alvor av og bruke denne i større grad? Jeg lar Bryns tanker og refleksjoner rundt nettopp dette avrunde oppgavens analysedel:

Bryn: - Hvis vi skal mene alvor med integreringen, og at vi skal få flere av våre nye landsmenn inn i journalistikken, noe vi absolutt trenger, så må vi leve med at det ikke er helt perfekt, men at vi hører en aksent.

6 Avslutning

En overordnet ambisjon med denne oppgaven har vært å se på hvordan NRK i praksis forholder seg til aksentpreget norsk. I et forsøk på å nærme meg et svar på denne problemstillingen, har jeg blant annet sett på hvordan NRK forstår og følger opp sitt eget krav om at aksentpreget norsk skal være representert i kanalens verbalinnslag (jf. NRKs språkregler punkt 2.5). Videre har jeg tatt for meg hva som er «god nok norsk» for NRK, samt reflektert over hvorfor aksentpreget norsk bør være representert i kanalens verbalinnslag i radio og fjernsyn. I analysens siste del drøftet jeg også standardspråkets sentrale posisjon i NRK og vurderte NRKs rolle som språklig normsender og holdningsskaper.

Basert på teori, funn og analyse, er det mye som tyder på at NRK har et mål om at også aksentpreget norsk skal være representert i kanalens verbalsendinger i radio og fjernsyn. På tross av dette virker ikke organisasjonen å ha konkrete tiltak eller retningslinjer for hvordan en skal oppnå målet, og språkregelen som skal ivareta at aksentpreget norsk representeres, ser trolig bedre ut på papir enn den fungerer i praksis. Likevel er det stor variasjon mellom de ulike divisjonene i organisasjonen. Marienlystdivisjonen, som blant annet har ansvar for kanalens underholdnings- og dokumentarprogram, virker å være noe mer åpne for å ansette personer med aksentpreget norsk enn for eksempel Nyhetsdivisjonen. Mye at dette viser seg å være knyttet til hva som anses som «god nok norsk», der Nyhetsdivisjonen foretrekker en korrekt og innfødtlik uttale, mens Marienlystdivisjonen i større grad åpner opp for at man kan «være seg selv» mer eller mindre uavhengig av talemål.

Vi har også sett at de strenge språkkravene som stilles i NRK, ofte henger sammen med autoritet og prestisje. Nyhetsdivisjonen, og da spesielt *Dagsrevyen*, virker å være den mest autoritative og prestisjetunge programposten i NRK, og en programlederstilling i nyhetene krever med andre ord et språk som er uttrykk for korrekthet og prestisje. Flere studier har vist at aksentpreget norsk ofte ses som en feil og ukorrekt variant av norsk språk (Carlsen, 2006; Hagen, 2006), og lignende holdninger ses også igjen blant enkelte av informantene i min oppgave. Uttalelser som at «Vi skal ikke ha aksent for aksentens del», «Det beste er jo hvis vi får sånne som Rima Iraki, som jo er fra Libanon, men som snakker perfekt norsk» og «Det skal jo ikke bare være korrekt norsk, det skal jo helst være ekstra god norsk» (intervju med Bryn, 24.10.17; intervju med Mikkelsen, 25.10.17) tyder blant annet på dette.

Gjennom å studere medias virkelighetsbilde, i dette tilfellet hvordan NRK fremstiller språkvirkeligheten gjennom sine ansatte «på lufta», ser vi at rikskringkasteren har stor potensiell påvirkningskraft hva gjelder språk og språkholdninger. Med strenge krav til korrekt

språkbruk og til hva som er «god nok norsk» for å jobbe i NRK, fremmer muligens organisasjonen en holdning om at det å snakke med utenlandsk aksent ikke egner seg på enkelte samfunnsflater. Rikskringkastingen bør kunne utvide forståelsen for hva som er «godt nok», slippe til aksentpreget norsk i større grad – også i nyhetene – og på denne måten utnytte sin posisjon til å utfordre heller enn å bekrefte det språklige prestisjehierarkiet som ser ut til å gjelde i dag. I Norge kan vi bruke dialektene våre i media, på universitetet og i andre offentlige sammenhenger. For mange andrespråkstalere er det annerledes. Dersom deler av befolkningen ikke kan bruke talemålet sitt uten å skjemmes eller å bli nedvurdert i ulike situasjoner, får hverken de det gjelder eller samfunnet forøvrig fullt utnyttet sitt potensial. Språklig toleranse og demokrati bør være et overordna mål, og en rikskringkasting som har som mandat å «oppfylle demokratiske, sosiale og kulturelle behov i samfunnet» (NRK, 2018e), bør vel nettopp fokusere mer på dette.

Litteraturliste

- Andersen, Svein S (2013). *Casestudier. Forskningsstrategi, generalisering og forklaring*. 2. utgave. Bergen: Fagbokforlaget
- Bourdieu, Pierre (1991). *Language & Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press
- Bourdieu, Pierre (1998). *Om fjernsynet*. Oversatt av Annick Prieur. Oslo: Gyldendal
- Bjørnsen, Gunn (2009). *Nye nordmenn på lufta. En studie av hvordan allmennkringkasterne oppfyller sine flerkulturelle programforpliktelser*. (Arbeidsrapport 237. En del av Medietilsynets arbeid med Allmennkringkastingsrapporten 2008). Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/153934/arb_237.pdf?sequence=1
- Carlsen, Cecilie (2006). Lekfolks og fagfolks toleranse for aksentpreget norsk. I Sandøy, Helge og Tenfjord, Kari (Red.) *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa* (295-316). Oslo: Novus forlag.
- Coupland, Nikolas (2007). *Style. Language Variation and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Engen, Thor Ola og Kulbrandstad, Lars Anders (2012). *Tospråklighet, minoritetsspråk og minoritetsundervisning* (2. utgave). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Garrett, Peter (2010). *Attitudes to language. Key topics in sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press
- Gripsrud, Jostein (2015). *Mediekultur, mediesamfunn* (5. utgave). Oslo: Universitetsforlaget
- Hagen, Jon Erik (2006). Hvor norsk skal fremmedspråklig norsk være? I Sandøy, Helge og Tenfjord, Kari (Red.) *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa* (124-147). Oslo: Novus forlag.
- Heli, Siri Sølberg (2011). *Jæi, je eller æ – holdninger til standardspråk og dialekt i NRK*. (Masteroppgave). Universitetet i Oslo, Oslo
- Huseby, Olaf og Kløve, Marit Helene (2007). *Andrespråksfonologi: teori og metodikk*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Ims, Ingunn (2014). «Alle snakker norsk» Språkideologi og språklig differensiering i mediene. *NOA norsk som andrespråk*, 30(1), 5-40.
- Johnsen, Ragni Vik (2015). «Relativt bra norsk» – *En sosiolingvistisk studie av ungdommers forståelse av og holdninger til norsk med utenlandsk aksent*. (Masteroppgave). Universitetet i Oslo, Oslo
- Kibakaya, Lill og Kløve, Marit (2007). Second Language Proficiency and the Job market. A pilote study. I Cecilie Carlsen og Eli Moe (Red.), *A Human Touch to Language Testing. A collection in honour of Reidun Oanæs Andersen on the occasion of her retirement June 2007* (: 222-234). Oslo: Novus.
- Kirilova, Marta (2006). «Han er fra Amager, men også lidt fra Afrika». *Dansk med accent*. Københavnstudier i Tosprogethed, bind 40. København: Københavns Universitetet.
- Kramsch, Claire (2003). *Language and Culture* (4. utgave). Oxford: Oxford University Press
- Kristiansen, Tore (2014). Does Mediated Language Influence Immediate Language? I J. Androutsopoulos (Red.), *Mediatization and Sociolinguistic Change* (: 99-126). Berlin: De Gruyter
- Kulbrandstad, Lars Anders (2006). Holdninger til «utenlandsk» aksent. I Sandøy, Helge og Tenfjord, Kari (Red.), *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa* (278-295). Oslo: Novus forlag.
- Kulbrandstad, Lars Anders (2007). Lærerstudenter og språklig variasjon. En holdningsundersøkelse. *Nordisk Pedagogik*, 2007(4), 357-372.

- Kulbrandstad, Lars Anders (2009). *Holdninger til dialekter og aksentpreget norsk. Notat om NRKs undersøkelse*. Hentet fra <http://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/notat-om-nrk-undersokelse.pdf>
- Kulbrandstad, Lars Anders (2011). Liker du dialekt, tåler du aksent. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (Red.) *Godt no(rs)k? – om språk og integrering* (: 72-78). Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.
- Kulbrandstad, Lars Anders (2015). Språkholdninger. *NOA norsk som andrespråk*, 30(1), 247-283.
- Kulturdepartementet (2008). *Mål og mening. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*. (Meld. St. 35 2007-2008). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/sec1>
- Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2012). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utgave). Oslo: Gyldendal Akademiske
- Ladegaard, Uffe (2002). *Sprog, holdning og etnisk identitet*, Odense: Odense Universitetsforlag.
- Lippi-Green, Rosina (1997/2012). *English with an accent: language, ideology, and discrimination in the United States* (2. utgave). London: Routledge.
- Lønnebotn, Lasse (2011). Åpner for lyden av nye Norge. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (Red.) *Godt no(rs)k? – om språk og integrering* (78-81). Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.
- Melby, Guri (2007). *Dialekt og parykk. En sosiolingvistisk studie av dialektbruk i Team Antonsen*. (Masteroppgave). Trondheim: NTNU
- Mikkelsen, Marianne (2009). *Verdsatt og feilvurdert. Flerkulturelle journalister i norske redaksjoner*. (Masteroppgave). Universitetet i Oslo, Oslo
- Mikkelsen, Marianne og NRK (2015). *Mangfoldspan*. Oslo: Norsk Rikskringkasting AS
- Myklestu, Kristin (2015). *Mer eller mindre norsk. En sosiolingvistisk undersøkelse av unges toleranse for (en utvidet) norsk talemålsvariasjon*. (Masteroppgave). Universitetet i Oslo, Oslo
- Nikolaisen, Christine (2013). *Den snille, den slemme og den dumme. En sosiolingvistisk analyse av språkholdninger som formidles gjennom dialektbruk i NRK Super*. (Masteroppgave). Universitetet i Oslo, Oslo
- Njie, Ragnhild og Jensen, Astrid (2018). Kritiserer NRKs storsatsning for å være utdatert og «blendahvit». *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kultur/kritiserer-nrks-storsatsning-for-a-vaere-utdatert-og-blendahvit/69321695>
- NRK (2007). *Språkregler*. Hentet fra <http://sprak.nrk.no/rettleiing/bokmal/>
- NRK (2010). *Språkhåndbok for NRK*. Hentet fra <http://sprak.nrk.no/wp-content/uploads/2014/12/SPRAAKHAANDBOK-BM-siste.pdf>
- NRK (2014). *NRKs fleirkulturelle ordliste*. Oslo: Norsk Rikskringkasting AS
- NRK (2015). *Dialektrøkt i NRK*. Oslo: Norsk Rikskringkasting AS
- NRK (2016). *NRKs arbeid med samfunnsansvar*. Hentet fra <https://www.nrk.no/informasjon/xl/nrks-arbeid-med-samfunnsansvar-1.13193070>
- NRK (2017). *Så mange ser, surfer og hører*. Hentet fra <https://www.nrk.no/informasjon/sa-mange-ser-surfer-og-horer-1.6520040>
- NRK (2018a). *Dette er allmennkringkasting*. Hentet fra <https://www.nrk.no/informasjon/dette-er-allmennkringkasting-1.6512112>
- NRK (2018b). *Slik er NRK organisert*. Hentet fra <https://www.nrk.no/informasjon/slik-er-nrk-organisert-1.6511619>

- NRK (2018c). *NRKs eigar og styre*. Hentet fra <https://www.nrk.no/organisasjon/nrks-eigar-og-styre-1.3911342>
- NRK (2018d). *Lover og regler*. Hentet fra <https://www.nrk.no/etikk/lover-og-regler-1.11371666>
- NRK (2018e). *NRKs vedtekter*. Hentet fra <https://www.nrk.no/informasjon/nrks-vedtekter-1.5392438>
- NRK (2018f). *Rom for talenter*. Hentet fra <https://www.nrk.no/stilling/>
- NRK, Språkrådet og TNS Gallup (2009). *Holdningsundersøkelse om språk*. Redigert av NRK-forskningen. Hentet fra http://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/holdningsundersokelse-om-sprak_nrk2009.pdf
- Omdal, Helge (1995). Med språket på flyttefot. Om språklige impulsar og språkhaldningar i vår tid. I *Kan tale speglast?* Oslo: NRK
- Precker, Michael (8. oktober 1993). This Alladin Is Ratet PC. *The Dallas Morning News*.
- Romanie, Suzanne (1995). *Bilingualism*. (2. utgave). Oxford: Blackwell
- Sandøy, Helge (2004). *Språkstyring og språkendring i Noreg. Politikk eller kulturelt hegemoni?* Hentet fra <http://www.sprakradet.no/upload/sandoy.pdf>
- Salvesen, Kjersti (2016). *Leo Ajkic: - Det kom soldater på døren for å hente pappa*. Hentet fra <https://www.kk.no/livet/leo-ajkic---det-kom-soldater-pa-doren-for-a-hente-pappa-67765907>
- Siddique, Assad (2018). *Blendahvitt eller Omo Colour*. Hentet fra <https://www.nrk.no/ytring/blendahvitt-eller-omo-colour-1.13862785>
- Språkrådet (2016). *Uttaleråd*. Hentet fra <http://sprakradet.no/sprakhjelp/Skriverad/Uttaleraad/>
- Språkutvalget NRK (2010). *Språkhåndbok for NRK*. Hentet fra <http://sprak.nrk.no/wp-content/uploads/2014/12/SPRAAKHAANDBOK-BM-siste.pdf>
- Statistisk sentralbyrå (2017). *Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre, 1. januar 2017*. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef/aar/2017-03-02>
- Stuart-Smith, Jane (2007). The influence of the media. I Llas, Carmen, Mullany, Louise og Stockwell, Peter (Red.). *The Routledge Companion to Sociolinguistics* (140-148). New York: Routledge
- Tenfjord, Kari (2006). Kva er «god nok norsk?». I Sandøy, Helge og Tenfjord, Kari (Red.), *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa* (187-213). Oslo: Novus forlag.
- Tjora, Aksen (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (3. utgave). Oslo: Gyldendal Akademiske
- Torstensson, Niklas (2010). *Judging the Immigrant: Accents and Attitudes* (Doktorgrads-avhandling) Umeå University, Umeå.
- Trudgill, Peter (2002). *Sociolinguistic variation and change*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Vinje, Finn-Erik (1998). Talemålsnormering i NRK. I Fjeld, Ruth, Wangenstein, Boye og Gundersen, Dag (Red.), *Normer og regler: festskrift til Dag Gundersen 15. januar 1988* (143-157). Oslo: Nordisk forening for leksikografi
- Yin, Robert K (2009). *Case study research. Design and Methods*. (4. utgave). California: Sage Publications

Oppgavens relevans for virket som lektor

Sentrale tema i denne oppgaven har vært aksentpreget norsk og språkholdninger – tema som må ses som relevante i lærervirket generelt og for norskfaget spesielt.

Dagens flerkulturelle samfunn gir også en flerkulturell skole, der språklig variasjon har blitt normaltilstanden. Kunnskap om og forståelse for språklig mangfold og norsk som andrespråk, er dermed avgjørende for både lærere og elever i skolen. I formålsbeskrivelsene til *Læreplan i norsk (NOR1-05)* presiseres det blant annet at «Det språklige mangfoldet er en ressurs for utviklingen av barn og unges språkkompetanse. Med utgangspunkt i denne språksituasjonen skal barn og unge få et bevisst forhold til språklig mangfold» (Kunnskapsdepartementet, 2013¹). Videre vektlegger Ludvigsenutvalget i sin innstilling for *Fremtidens skole*, skolens rolle i å forberede elevene til å leve og virke i et flerkulturelt samfunn der språklig mangfold ses som en ressurs (NOU 2015:8, 2015²). Som lærer i norskfaget er det med andre ord avgjørende å få elevene til å drøfte og reflektere rundt norsk språk, språklig variasjon og språklig påvirkning. Å anerkjenne kulturelt og språklig mangfold som en ressurs heller enn en utfordring, blir videre nødvendig. Jeg vil i flere situasjoner kunne bli stilt overfor spørsmål knyttet til hva som må anses som «god nok norsk», og denne oppgaven har vist meg at spørsmålet ikke alltid er like enkelt. Å være bevisst lærerens mulige rolle som språklig normsender og holdningspåvirker, blir derfor avgjørende her.

Hvilken rolle språket spiller for identiteten vår og for samfunnet forøvrig, er også relevante og aktuelle problemstillinger. Som lærer må jeg forberede meg på å møte elever med en helt annen livserfaring, et annet verdisyn og andre språklige kunnskaper enn meg selv. I denne oppgaven har jeg vist at språket er viktig på flere (offentlige) samfunnsarenaer, og jeg argumenterer for at språklig toleranse kan være avgjørende for demokratiet i dagens flerkulturelle samfunn. I Opplæringslovas §1-1 heter det at skolen skal fremme demokratiet. Å sette fokus på toleranse og forståelse for ulike språkvarieteter er viktig, og muligens en avgjørende faktor for deltakelse i og utvikling av det demokratiske Norge. Som lærer blir det min oppgave å gi elevene språklig trygghet og stolthet – uansett om eleven snakker tilnærmet standardisert bokmål, en bred sognedialekt eller en norsk som er farget av et annet språk.

---

¹ Kunnskapsdepartementet. (2013) *Læreplanen i norsk. Grunnleggende ferdigheter*. (NOR1-05). Oslo: Utdanningsdirektoratet. Hentet fra https://www.udir.no/kl06/NOR1-05/Hele/Grunnleggende_ferdigheter/

² NOU (2015: 8). (2015). *Fremtidens skole*. Hentet fra <http://nettsteder.regjeringen.no/fremtidensskole/files/2015/06/NOU201520150008000DDDPDFS.pdf>

Vedlegg

Vedlegg 1: Språkregler i NRK

De offisielle språkene i NRK er norsk og samisk. NRK skal bidra til å styrke og utvikle disse språkene. Minst 25 prosent av verbalinnslagene i radio og fjernsyn skal være på nynorsk.

1 Regler

- 1.1 I nyhetssendinger og programinformasjon skal programledere og annonsører bruke offisielt bokmål eller nynorsk. Redaktørene kan gjøre unntak dersom det ikke er i strid med reglene og retningslinjene nedenfor.
- 1.2 I andre sendinger og i nyhetsinnslag (reportasjer, rapporter, kommentarer, intervjuer osv.) kan dialekt brukes, også i riksdekkende sendinger, dersom det ikke er i strid med reglene og retningslinjene nedenfor.
- 1.3 I distriktssendingene bør lokale talemål få godt rom.
- 1.4 Person- og stedsnavn, tall og tegn skal skrives og uttales i samsvar med regler og råd godkjent av Språkrådet.
- 1.5 NRK skal følge reglene for offisiell rettskriving. Redaktørene kan gjøre unntak dersom særlige sjangerkrav gjør det hensiktsmessig.

2 Retningslinjer

- 2.1 Språket skal være tydelig med naturlig betoning og muntlig setningsbygning.
- 2.2 Medarbeiderne bør være konsekvente i bruken av ord- og bøyningsformer innenfor det enkelte innslag eller program.
- 2.3 Det bør ikke brukes ord eller uttrykk som er lite kjent eller uforståelige for målgruppa.
- 2.4 Norske ord og uttrykk skal velges i størst mulig grad.
- 2.5 NRK skal avspeile mangfoldet i det norske språket, også når det gjelder dialektbruk og uttale farget av andre språk.

3 Råd

Godt språk = funksjonelt språk. Språket kan være emosjonelt, saklig, usaklig, provoserende, forsonende, korrekt, tøysete osv., men hensikten med språkbruken bør alltid være klar.

Vær særlig oppmerksom på virkemidler som:

- 3.1 tempo (talehastighet, pauser og pust),
- 3.2 fraserings,
- 3.3 setningsmelodi, klang og høyde,
- 3.4 ordvalg og språkbilder,
- 3.5 struktur og komposisjon,
- 3.6 kroppsspråk og energi,
- 3.7 stil og tone,
- 3.8 personlighet og naturlighet.

Virkemidlene skal bidra til at språkbruken i NRK blir klar, kritisk og kreativ.

4 Ansvar

Redaktørene har ansvar for at språket i NRK er i samsvar med disse reglene.

Vedtatt på direktørmøtet 19. juni 2007.

Vedlegg 2: Intervjuguide Ingvild Bryn

Navn:

Alder:

Utdanning:

Oppvarmende spørsmål: Din rolle i NRK

1. Hva er yrkestittelen din i NRK?
2. Hvor lenge har du arbeidet i NRK?
3. Kan du beskrive arbeidsoppgavene dine?

Språkpolitikken i NRK

1. Hvordan er organisasjonens bestemmelser for språkbruk? Når og hvordan ble dette vedtatt?
2. Kan du fortelle meg litt om NRKs vedtatte språkregler?
  - a. Hvem lager disse?
  - b. Hvordan følges de ulike punktene/paragrafene i NRKs språkregler opp?
  - c. Hvem har ansvar for at de følges opp?
3. Språkreglene har forandret seg mye opp gjennom årene, blant annet i 1996, 2002 og 2007. Hvordan og hvorfor gjør NRK dette?
4. Er krav til korrekt språkbruk situasjonsavhengig? (Nyhetsoppleser versus programleder i barne-tv).
5. NRK har, på visse områder, strenge krav til korrekthet i språket. Tror du dette påvirker ansettelsesprosesser?
6. Får de ansatte språkopplæring i henhold til NRKs språkregler?
7. Hvilke positive tilbakemeldinger får dere knyttet til den bestemte språkpolitikken som føres?
8. Hvilke negative tilbakemeldinger får dere knyttet til den bestemte språkpolitikken som føres?

Punkt 2.5: NRK skal avspeile mangfoldet i det norske språket, også når det gjelder dialektbruk og uttale farget av andre språk.

1. Kan forklare/utdype punkt 2.5 for meg?
2. Hvordan følges dette punktet opp?
3. Hva legger NRK i "og uttale farget av andre språk"?
4. Følges denne delen av paragrafen opp på en bestemt måte? Har det eksempelvis resultert i programledere som snakker med en uttale farget av andre språk?
5. Kan du fortelle meg litt om NRKs prosjekt FleRe?
6. FleRe-prosjektet til NRK kom på banen etter språkendringene i 2007 der "uttale farget av andre språk" ble lagt til. Er det en sammenheng her?
7. NRK mottok Mangfoldsprisen i 2010. Kan du fortelle litt om dette?

Aksentpreget norsk/uttale farget av andre språk i NRK

1. Flukt, SKAM og Svart humor er bare noen eksempler på program der aksentpreget norsk er representert. Er dette et naturlig resultat av at NRK ønsker å "avspeile mangfoldet i det norske språket"?
2. Hvor strenge er dere på korrekt språkbruk hos personer som har norsk som sitt andrespråk/snakker med aksent?
3. Ønsker dere flere programledere, reportere, radioverter med aksentpreget norsk?
4. En undersøkelse i regi av NRK og Språkrådet (gjennomført av Lars Anders Kuldbbrandstad i 2009) viser at NRKs seere er positive til at nyhetsopplesere og programledere snakker med utenlandsk aksent. Hva tenker du om dette?
5. Hvordan opplever dere ansatte og seernes holdninger til aksentpreget norsk i media?

Avrundende spørsmål

1. Er det noe du ønsker å legge til/kommentere?

Takk for din deltakelse!

Vedlegg 3: Intervjuguide Marianne Mikkelsen

Navn:

Alder:

Utdanning:

Oppvarmende spørsmål: Din rolle i NRK

1. Hva er yrkestittelen din i NRK?
2. Hvor lenge har du arbeidet i NRK?
3. Kan du beskrive arbeidsoppgavene dine?

NRK FleRe

1. Kan du fortelle meg litt om nrk-prosjektet FleRe?
2. Hvem blir trainees i Flere-prosjektet?
  - a. Hvilke personer ser dere etter?
  - b. Hvilke ferdigheter og krav stilles?
3. Prosjektet FleRe er NRKs *flerkulturelle rekrutteringsprogram* og har som mål "å synliggjøre et flerkulturelt Norge" og å skape "økt mangfold" i NRK-organisasjonen.
Personer med flerkulturell bakgrunn kan beherske norsk på ulike måter. Stilles det språklige krav? Hvilke?
  - a. Forskjell på nyhetsredaksjonen og "andre" redaksjoner?
  - b. En person kan snakke og skrive grammatisk korrekt, men uttalen kan være farget av et annet språk (aksent). Hvordan stiller dere dere til dette i en eventuell ansettelsesprosess?
4. Østlandssendingen er vertsredaksjon for NRK FleRe. Er det forskjell på å være ansatt her og på NRKs hovedkontor?
  - a. Språklig?
5. NRK mottok Mangfoldsprisen i 2010. Kan du fortelle litt om dette? Hvorfor tror du NRK fikk prisen?

Språk og aksentpreget norsk i NRK generelt

1. Punkt 2.5 i NRKs språkregler lyder som følgende: "NRK skal avspeile mangfoldet i det norske språket, også når det gjelder dialektbruk og uttale farget av andre språk".
  - a. Hva tror du NRK legger i "uttale farget av andre språk"?
  - b. Vet du hvordan punktet følges opp?
2. FleRe-prosjektet til NRK kom på banen etter språkendringene i 2007 der "uttale farget av andre språk" ble lagt til. Er det en sammenheng her?
3. Flukt, SKAM og Svart humor er bare noen eksempler på program der aksentpreget norsk er representert. Er dette et naturlig resultat av at NRK ønsker å "avspeile mangfoldet i det norske språket", tror du?
4. På tross av strenge språklige krav, har NRK valgt å ansette Leo Ajkic som programleder. Er det enkelte personer (spesielt programledere) som "slipper unna" de språklige kravene NRK stiller?
  - a. Programledere versus nyhetsoppleserere?
5. Ønsker dere flere programledere, reportere, radioverter med aksentpreget norsk?
6. En undersøkelse i regi av NRK og Språkrådet (gjennomført av Lars Anders Kuldbrendstad i 2009) viser at NRKs seere er positive til at nyhetsoppleserere og programledere snakker med utenlandsk aksent. Hva tenker du om dette?

Avrundende spørsmål

2. Er det noe du ønsker å legge til/kommentere?

Takk for din deltakelse!

Vedlegg 4: Intervjuguide Leo Ajkic

Navn:

Alder:

Utdanning:

Oppvarmende spørsmål: Din rolle i NRK

1. Hva er yrkestittelen din i NRK?
2. Hvor lenge har du arbeidet i NRK?
3. Kan du beskrive arbeidsoppgavene dine?

Språk og aksentpreget norsk

1. Punkt 2.5 i NRKs språkregler lyder som følgende: "NRK skal avspeile mangfoldet i det norske språket, også når det gjelder dialektbruk og uttale farget av andre språk".
  - a. Har du hørt om regelen før?
  - b. Tror du NRK jobber aktivt for å følge opp punktet?
2. Har noen, for eksempel i ansettelsesprosessen, kommentert aksenten din?
3. Har du noen gang opplevd å måtte moderere/tilpasse din naturlige måte å snakke på? Hvordan?
4. Har du hørt om språkreglene til NRK? Har du noen gang fått en innføring i disse? Følger du dem?
5. NRK har som mål å få flere personer med aksentpreget norsk inn i NRK. Hva synes du om dette?
6. Som med dialekter, har NRKs seere og lyttere ulike meninger om personers måte å snakke på. Har du noen gang fått tilbakemelding på norsken din? Positive? Negative?
7. Ser du på din måte å snakke på som en fordel eller et hinder i jobben din?

Avrundende spørsmål

1. Er det noe du ønsker å legge til/kommentere?

Takk for din deltakelse!

Vedlegg 5: Intervjuguide Shemsi Bunjaku

Navn:

Alder:

Utdanning:

Oppvarmende spørsmål: Din rolle i NRK

1. Hva er yrkestittelen din i NRK?
2. Hvor lenge har du arbeidet i NRK?
3. Kan du beskrive arbeidsoppgavene dine?

Språk og aksentpreget norsk

1. Punkt 2.5 i NRKs språkregler lyder som følgende: "NRK skal avspeile mangfoldet i det norske språket, også når det gjelder dialektbruk og uttale farget av andre språk".
  - a. Har du hørt om regelen før?
  - b. Tror du NRK jobber aktivt for å følge opp punktet?
2. Har noen, for eksempel i ansettelsesprosessen, kommentert aksenten din?
3. Har du noen gang opplevd å måtte moderere/tilpasse din naturlige måte å snakke på? Hvordan?
4. Har du hørt om språkreglene til NRK? Har du noen gang fått en innføring i disse? Følger du dem?
5. NRK har som mål å få flere personer med aksentpreget norsk inn i NRK. Hva synes du om dette?
6. Som med dialekter, har NRKs seere og lyttere ulike meninger om personers måte å snakke på. Har du noen gang fått tilbakemelding på norsken din? Positive? Negative?
7. Ser du på din måte å snakke på som en fordel eller et hinder i jobben din?

Avrundende spørsmål

1. Er det noe du ønsker å legge til/kommentere?

Takk for din deltakelse!

Vedlegg 6: Samtykkeskjema

Hei,

I forbindelse med min masteroppgave ved institutt for språk og litteratur, NTNU, skal jeg gjennomføre en kort, kvalitativ undersøkelse. Undersøkelsen vil være intervjubasert, og tar rundt 40 minutter.

Masteroppgaven handler om aksentpreget norsk i media, og jeg skal se nærmere på hvordan NRK møter «den nye norsken». Jeg ønsker å intervju relevante personer som jobber i NRK.

NTNU, ved veileder Brit Mæhlum, er behandlingsansvarlig institusjon for prosjektet. Alle opplysninger vil bli behandlet fortrolig og oppbevart i en sikker database.

1. Navn:

---

2. Stillingstittel:

---

3. Samtykke (sett kryss for "ja", blank boks betyr "nei"):

☐

Jeg gir min tillatelse til at intervjuer/forsker kan bruke navnet mitt i masteroppgaven

☐

Jeg gir min tillatelse til at intervjuer/forsker kan bruke stillingstittelen min i masteroppgaven

☐

Jeg gir min tillatelse til at undersøkelsen jeg deltar i blir tatt opp på lydbånd

☐

Jeg kan på hvilket som helst tidspunkt si nei til at mine opptak og min informasjon blir brukt til forskning ved å sende en mail til karen.b.birkeland@gmail.com

Dato: _____ Underskrift: _____

Mvh,
Karen Brimsø Birkeland
karen.b.birkeland@gmail.com
97138496
NTNU

Brit Kirsten Mæhlum
brit.maehlum@ntnu.no
73596409
NTNU

Sammendrag

I 2007 åpnet NRK opp for aksentpreget norsk i sine verbalsendinger i radio og fjernsyn. I organisasjonens egne språkregler punkt 2.5, kommer det nå blant annet frem at «NRK skal avspeile mangfoldet i det norske språket, også når det gjelder dialektbruk og uttale farget av andre språk» (NRK, 2007). Denne oppgaven har som mål å se nærmere på hvordan NRK forholder seg til «uttale farget av andre språk», eller aksentpreget norsk, i praksis. Gjennom en kasusstudie av organisasjonen med fire dybdeintervjuer med NRK-ansatte tar jeg for meg hvordan rikskringkastingen forstår og følger opp den nevnte språkregelen, hva som synes å være «god nok norsk» for NRK, og hvorfor aksentpreget norsk bør være representert i kanalens verbalinnslag.

Aksentpreget norsk og språkholdninger er overordnede temaer, men jeg belyser også funn og drøftinger med Bourdieus teorier om standardspråkets makt og posisjon i samfunnet forøvrig. Underveis støtter jeg meg også på, og sammenligner mine egne funn med tidligere forskning.

Mye tyder på at NRK har et mål om at aksentpreget norsk skal være representert i kanalens verbalinnslag i radio og fjernsyn. På tross av dette virker ikke rikskringkastingen å ha konkrete tiltak eller retningslinjer for hvordan en skal oppnå det nevnte målet. Det kan muligens argumenteres for at NRKs strenge språklige krav reduserer det språklige mangfoldet og hindrer personer med norsk som sitt andrespråk fra å opptre i kanalens verbalinnslag. Flere tidligere studier har vist at aksentpreget norsk ofte ses som en feil og ukorrekt variant av det norske språket, og lignende holdninger ses igjen hos enkelte av informantene i min oppgave. Norsk rikskringkasting har stor påvirkningskraft hva gjelder språk og språkholdninger. Med strenge krav til korrekt språkbruk og til hva som er «god nok norsk» for å jobbe i NRK, kan kanalen fremme en holdning om at det å snakke med aksent ikke egner seg på enkelte samfunnsflater. I min oppgave argumenterer jeg for at NRK bør bruke sin posisjon til å utvide forståelsen av hva som er «godt nok», og i større grad åpne opp for og jobbe mot at aksentpreget norsk skal være representert i kanalens verbalinnslag i radio og fjernsyn.